פּרייז 25 גראשען XV יאָהרגאַנג ·ער „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" 19 (717) היינט 10 זייטען

Radom, dnia 13-go Maja 1938 r.
ראַדאָם, פרייטאָג י"ב אייר תרצ"ח
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 13 - 15

פאַראַווע פאַרבעריי
און כעמישע פּראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע: אַלטע שטאַדט 7
פיליעס:
זשעראָמסקי 1
זשעראָמסקי 21
זשעראָמסקי 59
טראַוגוטאַ 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

זונטאג י"ד אייר תרצ"ח (15 מאַי 1938) 1 נ. מ.
צו דער ערשטער שמערצליכער יאָהר-צייט און ענטהילונג פון דער מצבה
פון אונזער ליבע, אונפערגעסליכער מוטער

דבורה (דאָרא) קאַלקשטיין—זוואַלינסקא

(פון צו הויזע טענענבוים)
קומט פאַר אויפ'ן בית-עלמין אַנ'אַזכרה
אויף וועלכער עס ווערען פערבעטען פריינד און בעקאַנטע
די אין טיפען טרויער-פערבליבענע
קינדער און פאַמיליע

פרייטאָג י"ט אייר תרצ"ח דעם 20 מאַי 1938)
פאַלט אויס די נייַנטע שמערצליכע יאָהר-צייט
פון אונזער געליבטען, אונפערגעסליכען
מאַן און פאַטער

ר' נתן זיגמאַן ז"ל

אין דעם זעלבען טאָג 10 פריה װעט פאָרקומען אויפ'ן קבר
אַנ'הזכרה אויף וועלכער מיר פערבעטען קרובים, פריינד און בעקאַנטע
די טרויערענדע
פרוי און קינדער.

הננו מביעים את רגשי השתתפותנו בצער הגדול
של מר ירחמיאל גוטמאַן בפות עליו אחותו

רבקה נ. ע.

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
שמחה דען ורעיתו

דער פאַמיליע נייפעלד
צוליב'ן טויט
פון זייער פרוי און מוטער

רבקה נ. ע.

דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל.
שמחה דען און פרוי.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
דעם ה' ירחמיאל גוטמאַן
און די פאַמיליעס נייפעלד און שטעלמאַן
צוליב'ן טויט פון זייער שוועסטער, מוטער און שוויגער

רבקה נייפעלד נ. ע.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
פאַמיליע דען

Gdy na dancingu, lub balu chcesz szaleć
I chcesz naprawdę być w dobrym humorze
To musisz tylko w gilzach „WAWEL" palić
Nic ci na humor lepiej nie pomoże.

א מאַטאַר פון 2 1/1 פערד-קראַפט — הערט געזוכט
צווישען געבען קען מען אין רעדאַקציע טעל. 13-15 אדער מינדליך —

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נייע גאַרדעראָבעס, שניי-ווייסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבעריי און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פרובען און וועט זיין ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער ארבייט. ס'ווערט אויך
געוואַשען אויף טריקען — בילינע פרייזען — פינקטליכע אויספיהרונג
קולאַנטע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאַדט 7 אָפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1 טראַוגוטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59

בילינג צו וואַשען קאַפעלושען

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס
דער פרוי **לאלא שטעלמאן** און דעם ה׳ **ירחמיאל גוטמאן**
צוליב׳ן טויט פון זייער מוטער און שוויגער

רבקה נייפעלד נ. ע.

אין זייער געזעלשאפטליכער ארבייט זאלן זיי א טרייסט געפינען.

בלימה ראטענבערג.

דריטע יאהר־צייט פון ערשטן פוילישען מארשאל יוזעף פילסודסקי.

נעכטען דאנערשטאג דעם 12-טען מאי, איז געווען די דריטע יאהר-צייט פון דעם פיהרער פון פאלק און ערשטען מארשאלעק פון פוילען יוזעף פילסודסקי.

אין טאג פון נאציאנאלען טרויער זענען איבעראל געווארען תפילות אין די געבעט - הייזער פון אלע אמונות.

די אזכרות זענען פארגעקומען אין די פריה-מארגען - שעה׳ן. ארום האלב 9 אזייגער זענען אויפן לובלינער - פלאץ (קילינסקיער מארק) געווען פערזאמעלט פארשטעהער פון דער מאכט און פיעל געזעלשאפטליכע ארגאניזאציעס. עס זענען אנגעצינדען געווארען פייערן פארן בנין פון דער נאצ - דירעקציע, פאר דער געוועזענער-פאבריק און אויפן שטח פון דאדאמער מאחיאס, לעבן - אויס דעם באהן-טאר דורך וועלכען דער ארון פון מארשאל פילסודסקי איז דורכגעפאהרען פון ווארשא קיין קראקא.

דעם סיגנאל צו די טרויער-פייער־ליכקייטען האבען געגעבען די סירענעס פון די פייערלעשער און פון די נעהמער-פאבריק.

ווען די קירכען-גלאקען האבען אנגע-הויבען קלינגען, האט געהערשט א דריי-מינוטיגע שטילשווייגען. מ׳האט זיך אפגעשטעלט דער גאסען-פערקעהר און דאן איז אויף 8 ערטער געלייגט געווארען אויסצוגען פון פילסודסקי׳ס ווערק.

• • •

אין שוהל איז געווען פערזאמעלט א גרויסער עולם אויף דער אזכרה. ס׳איז געקומען די גאנצע שול - יוגענד און פראם. אלחנן סיגער האט גערעדט אין פויליש וועגען דער היסטארישער ראלע פון מארשאל פילסודסקי.

הרב סיטענבוים האט געזאגט עט־ליכע קאפיטלען תהלים און דער בית-מדרש-חזן ישראל קופער האט געמאכט אנ׳אל מלא רחמים.

ביי דער פייערליכע אזכרה זענען אנוועזענד געווען אין שוהל צוויי אפי־צירען אלס פארשטעהער פון דער מי־ליטערישער מאכט.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
אונזער חשוב׳ען חיבער - פרעזעס ר׳ **ירחמיאל גוטמאן**
און אונזער מיטגליד **משה נייפעלד**
צוליב׳ן טויט פון זייער פרוי און שוועסטער

רבקה נייפעלד נ. ע.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

די חברה קדישה
אין ראדאם

יודישע פרוי אראבגעפאלען פון בוידעם צושפאלטען דעם מוח און געשטארבען.

רחל ראזענבוים פון מירעצקי 8 איז אראבגעפאלען פון בוידעם טראגענדיג א פעקעל אין האנד. אין א געוויסען מאמענט האט זי זיך א וואקעל געטוהן און אראבגעפאלען פון די שטיגען. זי האט בעקומען א שטארקען קלאפ אין מוח און מ׳האט זי אין א שווערען צו־שטאנד איבערגעפיהרט אין שפיטאל, וואו זי איז אין א פאר שעה ארום געשטארבען.

לאקאטארען מוזען פערלאזען דאס הויז, וואס האלט ביי איינפאלען.

די בוי-קאמיסיע ביים מאגיסטראט האט פארארדנעט די איינוואוהנער פון זאמילנע 9 צו פערלאזען דאס הויז, וואס געפינט זיך אין א סכנה צוזאמענ־פאלען. די איינוואוהנער האבען געמוזט ארויס פון די דירות און זיי לעבען א גאנצע וואך אונטער פרייען הימעל.

די לאקאטארען וואונדערן פאר זייער הויזווירט, אז ער טראגט די שולד פון זייער היימלאזיגקייט, ווייל ער האט פערנאכלעסיגט דאס הויז, ניט דורכ־פיהרענדיג קיינמאהל דעם קלענסטען רע־מאנט. איצט געפינט זיך דאס הויז אין א-רואינירטען צושטאנד, אזוי, אז מען מוז עס אומקערען און דערנאך ערשט אויפבויען עס. דערווייל האבען פער־לוירען א רייהע פאמיליעס דעם דאך איבער דעם קאפ.

וואשט אייער וועש און גארדעראב אין דער איינציגער יודישער כעמישער פראלניע.

ווילסט האבען ריינע, ציכטיגע וועש גארדעראב און פוטערוואר, גנדענק פון דער איינציגער יודישער כעמישער פראלניע פון **מ. טייכמאן, ראדאם** זשעראמסקיעגא 22. נאר אין דער פראלניע קענסטו האבען סאלידע און פינקטליכע ארבייט. קומט און איבער־צייגט אייך.

ווער ס׳האט נאר איינמאל ביי אונז געוואשען, יענע טוען זיין וועש-גארדעראב אין א 2 טע פראלניע נים אפגעבען. 5

■■■■■■

דם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס
מיין גוטען פריינד **ירחמיאל גוטמאן** און פאמיליע
צוליב׳ן טויט פון זיין שוועסטער

רבקה נייפעלד נ. ע.

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

יצחק ביאלסקי.

Wyrazy szczerego współczucia
naszej członkini zarządu p. Loli Sztelmanowej
z powodu zgonu matki Jej
B. P. RYWKI NAJFELD
składa
Zarząd Domu Sierot i Starców
w Radomiu

20 זל. טעגליך און מעהר

צו פערדינען ביי א גאנגבארער ארטיקעל. פעהיגע יונגעלייט און פרייליינס
קענען זיך מעלדען מענטשליק זשעראמסקי 2 צימער 3.

מיר גראטולירען הערצליך
דעם ה׳ **אלי טענענבוים** מיט זיין פרוי
צו דער חתונה פון זייער זוהן **סאלאמאן** מיט פרייל **פראניע קויפמאן**
דעם יונגען פאר א גליקליכען צוקונפט
און די עלטערן פיעל נחת
שמחה ווייך און פרוי

בעקאנטמאכונג

דער געוו. מיטאינהאבער פון דער דרוקעריי "רעקארד" דוד שיינבוים
האט
איינגעארדנעט זיין **נייע דרוקעריי**
אויף זשעראמסקי 21
אלערליי דרוק ארבייטן ווערען אויסגעפיהרט כאליר, פינקטליך און ביליג

יודישע דעלעגאַציע ביים קאָמיטעט פון דער ווינטער-הילף

וועגען אבשטעלען די סאַנקציעס אין דער פאָרם פון אַ שוואַרצע ליסטע.

א דעלעגאַציע פון היגען סוחרים-פעראיין האט זיך דעם פערגאַנגענעם דינסטאג געווענדעט צום קאָמיטעט פון דער ווינטער-הילף מיט דער בקשה אבצושטעלען דאס פעדעפענטליכען אויף דער שוואַרצע ליסטע די יעניגע סוחרים, וואס האבען נישט איינגעצאהלט אויף דער ווינטער-הילף.

די דעלעגאַציע האט אונטעריועגירט וועגען דריי קאַטעגאריעס סוחרים: צווייטע-דריטע און פיערטע. פאר וועלכע ס'איז אויסגעמאסטען געוואָרען פאלגענדע אבצאהלען פון דער ווינטער-הילף:

פאַר די פאַטענטען-אינהאבער צווייטע קאַטעגאריע 75 זל.; דריטע קאַטעגאריע 25 זל.; פיערטע קאַטעגאריע 5 זל.

די דעלעגאַציע האט אויפמערקזאם געמאכט, אז פאר פיעל סוחרים צווייטע און דריטע קאַטעגאריע זענען די „סטאַווקעס" 75 און 25 זל. א באַלאַסטענדע בעשטייערונג און אפילו 5 זל. אויף די פאַטענטען-אינהאבער פון 4-טער קאַטעגאריע איז פאר א סך אויך א צו-גרויסער אבצאהל.

די דעלעגאַציע האט דעריבער געבעטען דעם קאָמיטעט פון דער ווינטער-הילף ער זאל פעראָרדנען אבצושטעלען די עפענטליכע רשימות אין דער פאָרם פון שוואַרצע ליסטע, נעבענדיג די מעגליכקייט דעם סוחרים-פעראיין פעסטצושטעלען די סיבות פון די אבגעשטאַנענע סוחרים, וואס האבען נישט איינגעצאהלט די אויף זיי ארויפגעלעגטע אבצאהלונגען פאר ווינטער-הילף און גלייכצייטיג איינצוגעהן אין נויטיגע פעלען אויף רעדוקציעס און אויסצאהלען אין ראַטעס.

דער קאָמיטעט פון דער ווינטער-הילף האט גענומען צו קענטניס די פעדלעגונגען פון דער יודישער דעלעגאַציע, פערשפרעכענדיג די סאַנקציעס אָפּצובאַזונעמען.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט רופט דער סוחרים-פעראיין די אַלע יעניגע סוחרים צו מעלדען זיך אין סעקרעטאַריאַט (ושעראָמסקי 17) פון איבערמאָרגען וונטאג אָן, כדי צו קענען צונויפשטעלען אַ ליסטע פון די אונפערמעגליכע, וועלכע מען ברויך רעדוצירען די גרויס פון אַבצאָהל, אָדער עווענטועל פונאַנדערלעגען אין ראַטעס.

קאָנקורס-קאָמיסיע אויסגעוועהלט א דירעקטאָר פון יודישען שפיטאַל.

די אָפּערטע פון ד"ר קליינבערגער אָנגענומען איינשטימיג.

ווינער צייט האט די יודישע גמינע אויסגעשריבען אַ קאָנקורס אויף אַ דירעקטאָר און אָרדינאַטאָר פון דער כירורגישער אָבטיילונג אין יודישען שפיטאַל. דער לעצטער טערמין פון אויסגעבען אָפּערטעס איז געווען דער 30-טער קיסלעציען ה. י. דורך דער צייט זענען איינגעלאָפען 5 אָפּערטעס פון פאָלגענדע דאָקטוירים: פּאָדליפסקי פון וואַרשע, וואַכמאַן פון טאָמאַשאָוו-מאַזאָוויעצק, לערנמאַן פון ווילנא, פיקהאָלץ און פון ד"ר קליינבערגער.

גלייך נאָכדעם ווי ס'איז פערפעטענטליכט געוואָרען דער קאָנקורס איז געשאַפן געוואָרען אַ ספּעציעלע קאָמיסיע פון: פּרעזעס דען, ד"ר שטשעפּאַניאַק, ד"ר מראָזאָווסקי, ד"ר וול. פינקעלשטיין, אינזש. העניריק צימערמאַן, לאַוויניק רעטענבערג און די ה"ה יאַנאָס רובינשטיין, קלמן ריכטמאַן, משה רובינשטיין.

די גמינע האט גערופען דעם פאַרינען זונטאג אַ זיצונג פון דער קאָנקורס-קאָמיסיע אויף 5 אזייגער אין יודישען שפיטאַל אויף וועלכער ס'זענען געווען אַנוועזענד אַלע קאָמיסיע-מיטגלידער א חוץ דער ה' דען.

ביים בעטראַכטען די אָפּערטעס זענען דריי פון זיי אבגעוואָרפען געוואָרען. איינער דערפאַר, וואס דער יאַהר-עלטער פון דעפּעלעקטאַנט האט נישט געשטימט מיט די פאָראויסגעזעהענע אין דעם פאַל פאָרשריפטען און צוויי אָפּערטעס זענען אבגעפאַלען ווייל די ביי-געלעגטע דאָקומענטען זענען נישט ווי געהעריג בעשטעטיגט. איז געבליבען צוויי אָפּערטעס פון די דאָקטוירים פּאָדליפסקי און קליינבערגער.

ביי דער אבשטימונג האבען די מיטגלידער פון דער קאָמיסיע זיך ארויסגעזאָגט פאַר דער קאַנדידאַטור פון ד"ר קליינבערגער, ארויסגעהענדיג פון דער הנחה, אז ד"ר קליינבערגער איז בעקאַנט אין שטאָדט אלס א פעהיגער כירורג און צייכענט זיך גלייכצייטיג אויס אויפן געביט פון דער שפיטאַל-ווירטשאַפט.

ד"ר קליינבערגער איז אַזוי-אַרום איינשטימיג אויסגעוועהלט געוואָרען אַלס דירעקטאָר און אָרדינאַטאָר פון דער כירורגישער אָבטיילונג אין יודישען שפיטאַל.

300 דאָלאַר פון באַלטימאָרע.

פון באַלטימאָרע איז אָנגעקומען א בריעף צום פּרעזעס מרדכי דען, אַז עס ווערען ארויסגעשיקט 300 דאָלאַר. דער בריעף איז געשריבען פון ראַדאָמער לאַנדסמאַן ה' לייבעשע גראָססעלד, וועלכער ווייזט אָן אויף וועלכע אינסטיטוציעס דאָס געלד איז בעשטימט געוואָרען.

לויט די אָנווייזונגען אין בריעף זאָל דער בית יתומים און מושב זקנים בעקומען 150 דאָלאַר; דאָס יודישע שפיטאַל 100 דאָלאַר און 50 דאָלאַר איז בעשטימט צו דעקען די חובות פון טייל אָרימע לוים אין ראַדאָמער הילפס-קאַסעס, וועלכע זענען דאָרט שולדיג געבליבען געלד און נישט געקענט אָבצאָלען זייערע הלוואות.

בנוגע דעם לעצטען פּונקט האָט זיך דער ה' משה ראַדאָמסקי ארויסגעזאָגט, אַז בלויז 25 דאָלאַר זאָלען פערטיילט ווערען דער רעליעף-קאַסע אויפן אָנגעוויזענעם צוועק, ד"ה צו דעקען אַ טייל פערפאַלענע הלוואות פון אָרימע בערגער. די אַנדערע 25 דאָלאַר זאָל מען טיילען צווישען די אינסטיטוציעס חינוך ילדים און קימפּעטאָרען-פעראיין. ה' ראַדאָמסקי האָט ערקלערט, אַז ער נעמט אויף זיין אַחריות די געמאַכטע דורך איהם ענדערונג אין דער טיילונג פון די 50 דאָלאַר. ער שטעהט אין פערבינדונג מיט די ראַדאָמער לאַנדסלייט אין באַלטימאָרע און דעריבער נעמט ער זיך דעם כח-הרשאה און ערלויבט זיך אין אַ געוויסע מאָס צו ענדערען די אָנגעצייכענטע דירעקטיווען. ער וועט זיך מיט זיי פערשטענדיגען און ער איז זיכער, אַז זיי וועלען מיט איהם איינשטימען און אַקצעפּטירען זיין אויסבעסערונג.

Centrala Lamp, żyrandoli
oraz Artykułów Elektrotechnicznych
„ELEKTRO"
wł. BERGAJZEN
Radom, Zeromskiego 14.

די אַלע וואס האָבען אויסגעדריקט מיטגעפיהל
און וואָס האָבען אנטייל גענומען אין אָבגעבען דעם לעצטען כבוד
אונזער אונפערגעסליכער ליבער פרוי און טאָכטער
נ. ע.
רעניא האנדעלסמאַן
דאַנקען מיר פון טיפסטען האַרצען.
די אין טיפען טרויער-פערבליבענע
מאַן און פאַמיליע.

די רעאָרגאַניזאַציע פון פּאַטראָנאַט פון דער דער-געגנצונג'ס-פאַך-שולע ביי דער קהלה.

חול המועד פסח איז פאָרגעקומען די אלגעמיינע פערזאַמלונג פון פּאַטראָנאַט פון דערגענצונגס-פאַך-שולע ביי דער קהלה אונטערן פאָרזיץ פון פּרעזעס מ. דען. נאָכן אויסהערען דעם באַריכט פון לייטער פון דער שולע אינזש. ש. אייזענבערג איז אויפגעשוועמען די פראַגע וועגען דער נישט געהעריגער שוץ איבער דער האַנדווערקער-יוגענד.

ווי די סטאַטיסטיק פון דער שולע ווייזט אויף האָט נאָך ווייניגער ווי אַ דריטעל פון די יונגעלעך לערן-קאָנטראַקטען מיט די מייסטערס. אַ טייל פון דער יוגענד אַרבייט ביי נישט דיפּלאָמירטע מייסטערס, אַ טייל ווידער אַרבייט יעצט אין די גרעסערע פאַבריקען און זייערע לאַגע איז אין גאַנצען נישט קלאָר. אַזאַ לאַגע שטעלט אין אַ סכנה די צוקונפט פון אידישען האַנדווערק. מען מוז זיך איבער דעם מעהר מיט דער האַנדווערקער-יוגענד פאַרנעהמען. די קליינע אָבער צאָהל מיטגליעדער פון פּאַטראָנאַט איז נישט אימשטאַנד אַליין אַלעס אדורכצופיהרען. צו דעם ציעל איז באַשלאָסען געוואָרען צו פערברייטערען דעם פּאַטראָנאַט פון דער שולע דורך צוציהען פרישע קרעפטען צו מיטאַרבייט פון די פאָרשטעהער פון די אינדוסטריעלע ספערען, גרעסערע האַנדווערקער וואַרשטאַטען און אַרבייטענדער אינטעליגענץ.

א בריעף אין רעדאַקציע.

ג. ה' רעדאַקטאָר!

אין צוזאַמענהאַנג מיט די קורסירענדע קלאַנגען וועגען אַ בלאָק פון רעכטע און לינקע פּועלי ציון מיט די פּראָפ. קלאַסן-בעראיינגען צו די באַפאָרשטייענדע קהלה-וואַהלען, ווערט איהר געבעטען אָפּדרוקען אין אייער ח. צייטונג פאָלגענדע אויפקלערונג:

די פּראָפ. קלאַסן-בעוועגונג פון לאַנדס-מאַסשטאַב איז אַ פאַראיינהייטלעכע און איז געשטיצט אויף נעגנזייטיגע לאָיאַלע צוזאַמענאַרבעט.

די רעכטע פ. צ. האָבען נישט קיין שום געמיינזאַמעס מיט דער פּראָפ. קלאַסן באַוועגונג און זענען צוליב זייער טאַקטיק אויסגעשלאָסען געוואָרען פון דער צענטראַל-קאָמיסיע און לאַנדראַט פון די פּראָפ. קלאַסן-פעראיינען אין פּוילען. פון דעם איז דער אויספיר, אַז די פּראָפ. קלאַסן-באַוועגונג קאָן ניט האָבען קיין שום געמיינזאַמעס מיט די פ. צ. פאַרקעהרט, אַז די פ. צ. דאַרפען דורך די פּראָפ. קלאַסן-באַוועגונג באַקעמפט ווערען.

אין דעם זין האָבען שוין די פאַרהאַלטונגען פון פּראָפ. פעראיינען פון בעקער, שטעפער און סאָציאַלע האַנדווערקער אָנגענומען זייערע באַשלוסען, און ממילא דורך דעם אויסגעדריקט זייער פאַלשטענדיק נעגאַטיווע באַציאונג צום אויבענדערמאַנטען בלאָק.

יחידים, וועלכע דערלויבען זיך צוליב זייערע קליינלעכע פּערזענליכע אַמביציעס אויף נישט טאַקטישע האַנדלונגען ווערען נישט גענומען אין באַטראַכט.

מיט אַכטונג

מ. גלויבערמאַן

באַפולמעכטיקטער פון לאַנדראַט פון די פּראָפ. קלאַסן פעראיינען אין פּוילען.

מאן קלויבט א פאנד פון 50 טויזענד זל. אויפן פראצעס פון זיין פרוי.

די ווארשאווער פרעסע האט היינטיגע וואך האט געשריבען, אז די פירשטין וויע-לאפאלסקא איז פער'משפט געווארן דורך א רייטשיש געריכט אין לייפציג אויף אייביגע תפיסה פאר פיהרען שפיאנאזש לטובת א פרעמדע מלוכה.

אין צוזאמענהאנג מיט אט דעם פראצעס ווייסט די היגע פוילישע פרעסע צו דער-צעהלען, אז דער מאן פון דער פער-משפט'ער האט די פערגאנגענע וואך ארויסבעקומען פון ראדאמער קרייז-גע-ריכט א עגזעקוציע-אורטייל אויף 50 טוי-זענד זל. אויף איינעם פון די ערד-פער-מעגענס הינטער ראדאם. דאס דאזיגע געלד וויל דער מאן פון די פירשטין צו-נויפזאמלען אלס פאנד אויף צו קענען פיהרען דעם פראצעס.

אט דאס הייסט „דאנקבארקייט"

פאר ווען מציל זיין פון טויט בעקומען גוט צושלאגען.

א בגלופינ'דינער, פערשטעהט זיך פון א גוטע כוסה, איז אנגעקומען צום באהן-דורכפאהר אויף פיאניאטאווסקא, דער איינוווינער אין די שטאטישע בארעקען אין מלאדזיאנאוו, זיגמונד דראטשאק. ער איז פונקט געקומען צו דער ריכ-טיקער צייט, ווען ס'האט געזאלט דורכ-לויפען א צוג. דער וועג-וויזער וולא-דיסלאוו שפאק האט ארויסגעלאזט דעם שלאבאן, כדי צו פערמאכען דעם וועג פאר די דורכגעהער. דראטשאק איז עס אבער נישט געפעלען און ער האט געפאדערט תיכף צו עפענען דעם וועג. ווען דער דרוזשניק האט איהם נישט צו-ליב געטוהן האט ער זיך געלאזט גיהן אויפ'ן באהן-טאר, נישט רעכענענדיג זיך דערמיט, וואס א ליאדע רגע לויפט אן דער צוג. שפאק, ווען'ענדיג איהם אב-ראטעווען פון אן'אונפערמיידליכען טויט, האט איהם מיט כוח צוריקגעצויגען פון טאר. צווישען ביידע איז ענטשטאנען אן'אמפערגיש אין דערווייל איז דער צוג אדורכגעפלויגען. אויס „דאנקבארקייט" האט דער באהן-וויטער שפאק האט איהם מציל געווען פון א במעט-זיכערען טויט האט דראטשאק בעת דער אמ-פערגיש אונמענשליך צישלאגען שפאק'ן פארוואס ער האט געכאפט א חלב יעהרל אין קרייז-געריכט.

צווישן די בעשולדיגטע אריבערשמוגלען „עמיגראנטן" קיין פראנקרייך, געפ'נט זיך אויך א ראדאמער יוד

מיט א געוויסע צייט צוריק איז פער-האלטען געווארען א גרופע יונגעליים, וועלכע האבען זיך פערנומען מיט אריבערשמוגלען עמיגראנטען קיין קראנק-רייך. צווישען די פערהאלטענע איז אויך געווען דער ראדאמער יוד לייביש ב.

די גרעניץ-שמוגלער זענען פער'משפט געווארען דורכ'ן ווארשאווער קרייז-גע-ריכט. דער ראדאמער יוד האט דעמאלט בעקומען 10 מאנאטן תפיסה.

די פעראורטיילטע האבען אפעלירט און זייער פראצעס וועט פארקומען די נאהנטסטע טעג אין ווארשאווער אפעלאצ-יע-געריכט.

דעם ראדאמער יוד לייביש ב. וועט פערטיידיגען דער יונגער אדוואקאט פאביאן גאלדבערג, וועלכער שטאמט אויך פון ראדאם.

אר.

ראדיא = טראנסמיס'ע אין טעאטער „ראזמא'טאשטשי"

היינטיגע וואך האבען די ראדיא הערער אין לאנד צום ערשטען מאהל אויפגענומען א אודיציע פון ראדאם.

אין היגען טעאטער „ראזמאיטאשטשי" איז פארייגען זונטאג ארום 5 נ. מ. טראנס-מיטירט געווארען א פעריוויילונג'ס-קאנ-צערט דורכן ראדיא.

אין קאנצערט האבען אנטייל גענומען דער קליינער ארקעסטער פון פוילישען ראדיא אונטער דער דירעקציע פון זדזישיסלאוו גוזשינסקי, דער „ראדיא-דריי-לינג" און די סאליסטען צארגארא קאס-טזשעווסקא, יעזשי מארראט און העגריק לאדאש. עס האבען אויך פארגעליינט פעליעטאנען יאנוש קארשאק און וויעכא.

דער ראדאמער ראדיא-קאנצערט האט געהאט א גרויסען ערפאלג. חוץ די טוי-זענדער ראדיא-אבאנענטען פון ראדאם גופא, פאר וועלכע ס'איז געווען א סענ-סאציע אויפצונעמען אנ'אודיציע פון דער אייגענער שטאדט, איז אינ'ם זאהל פון „ראזמאיטאשטשי" געווען פערזאמעלט א ריזיגער עולם, וואס איז געקימען קוקען אויף חידושים ווי אזוי מען שפילט און מען זינגט אין ראדאם און מען הערט אין ווייטע שטעדט און לענדער.

נישט געבען קיין חופה וקדושין.

א נעויסער אליהו לייב קויפמאן פינ-קעלשטיין 55 יאהר אלט, פון פאך א בלעכער, האט איבערגעלאזט זיין פרוי אין לעמבערג און געוואלט חתונה האבען מיט א געוויסער פעסיע יאקטער, וואס שטאמט פון בעלז און האט געדינט אין לעמבערג. די לעמבערגער רבנים האבען אבער נישט געוואלט פרטיילען זיי קיין חופה וקדושין, ווייל דער „חתן בחור" איז א פערהייראטער מענש. איצט האבען זיי זיך געלאזט אויף דער פראווינץ צו פריוועון זייער גליק.

די רבנים און דיינים פון דער פראווינץ דארפען פארזיכטיג זיין און נישט ערטיי-לען זיי קיין חופה וקדושין. מען זאל זיי נישט לאזען אריינפיהרען אין טעות דורך דעם, וואס ער האט א גט. ווייל נאכדעם ווי ער האט אבגע'גט די ערשטע פרוי, האט ער חתונה געהאט מיט א צווייטער פרוי רוזיא ראטה. וועלכע ער האט עד היום נישט גע'גט.

וויזיטאציע פון אינספעקטאר אין דער דערגענצ. פאך-שולע

די פארינע וואך האט וויזיטירט די דערגענצונגס פאך - שולע ביי דער קהלה דער אינספעקטאר פון דער געזעלשאפט י. ק. א. פאר שול - וועזען דער אינז. שקליאנסקי, וועלכער איז נא-מינירט געווארען אויף דער שטעל פון ביוהעריגען אינספעקטאר אינוס. אסא-ראדאבריי. נאכן באקענען זיך מיט דער פינאנציעלער און פעדאגאגישער לאגע פון דער שולע האט אינספעקטאר צוגעזאגט צו אינטערווענירען ביי דער געזעלשאפט י. ק. א. אז די סובווענץ פאר דער שולע זאל פאר דעם קינפטי-גען יאהר נישט פארמינערט ווערען.

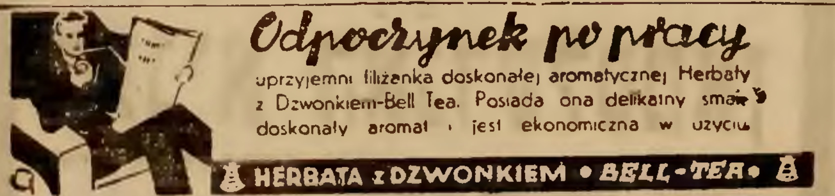

וואוהין שיק איך מיין ווייב?..

פון י. אבערזשאנעק

נאך דעם ווי איך בין בשלום אריבער-געקומען די מאיאווע פרעטש'ס און ניעך זשיעס, האב איך לייכטער אפגעאטעמט. ס'איז מיר אראפ א שטיין פון הארץ. אז ס'געהען אדורך די פרעטשס און ניעך זשיעס טוה איך גומל-בענשען.

פארוואס דאס איז אזוי? דאס איז דער-פאר, ווייל איך בין נישט כשר למהדרין מן המהדרין. איך בין נישט כשר, נישט דעם 1-טען מאי, נישט דעם 3-מאי. דעם 1-טען מאי בין איך א „בורזשוי", א בלוט-זויגער, אן עקספלאטאטאר, מ'שרייט צו מיר: „פרעטש". און אין וואס באשטייט מיין בורזשואזישקייט? דערפאר וואס איך בין א סוחר. איך קויף און פערקויף: שמחת-תורה „קויף" איך חתן-תורה. שבת בראשית קויף איך חתן-בראשית, און ערב פסח „פערקויף" איך דאס חמץ.

דאס איז דעם 1 טען מאי.

דעם 3 טען מאי בין איך ווידער נישט כשר. ווייל מיין נאז איז נישט קיין סוטשעסטע מאיאווע... א נאז דאכט זיך, ווי אלע נעז, און דאך „ראזשנס" זי דערפאר, ווייל מיין נאז געפעלט זיי נישט. שרייט מען פרעטש און פרעטש.

ביי יעדען „פרעטש" ציטער איך ווי א פיש אין וואסער. און טאמער גייט עס צו א בלויזען פרעטש, זאג איך: „ברוך המקוה בזול"...

איצט, אז מיר האלטען שוין מיט מזל נאך די פרעטש'ס און ניעך זשיעס, פיל איך אז ס'איז מיר אראפ א שטיין פון הארץ, ס'איז מיר לייכטער אויף דער נשמה.

אויך די היינטיגע וואך, נאך דעם ווי כ'האב גע'פטר'ט די פרעטשס און ניעך זשיעס, האב איך אויפגעהויבען די הענט צום הימעל און געדאנקט דעם וואס לעבט אייביג, אז איך בין בשלום איבער-געקומען.

האב איך אבער א שכן, וואס גיט מיר קיין מנוחה נישט, וואס פארקירצט מיר די יאהרען. נישט ווי, נישט ווען, קוטש ער זיך מיט מיר עצות - האלטען און פארנודעט מיך, ביז איך פאל אוועק חלשות.

דעם היינטיגען דינסטאג באלד נאך דעם ווי עס האבען זיך געענדיגט די פרעטשס, שאיט זיך אריין מיין שכן, און מיין שכן דארפט איהר וויסען, קומט נישט אליין. אהן זיין זוגתו ריהרט ער זיך נישט. איז ער אויך דאסמאל געקומען אין באגלייטונג פון זיין חלק שני.

כ'האב אייך געוואלט פרעגען אן עצה, ר' יאנקעל.

— למשל, וואס פאר אן עצה ווילט איהר?

— כ'האב אייך געוואלט פרעגען ניט מיר א עצה, וואו פאהרט מען? וואו טוט מען זיך אהין?

פערשטיי איך דאך, אז דאס מיינט ער די ביטערע לאגע פון כלל ישראל. מ'יאגט אונז, מ'פלאגט אונז, דא וויל מען אונז נישט האבען, און אין ערגיץ לאזט מען אונז נישט אריין, פרעג איך איהם:

- איהר רעדט וועגען זיך אליין, צי וועגען כלל ישראל? דאס איז דאך אן אלגעמיינע יודישע צרה. דאס איז א פראגע, וואס ליגט ביי יעדען פון אונז אויף די ליפען—וואו טוט מען זיך אהין?

— ניט שוין נייט — האט זיך אריינ-געמישט מיין שכנטע — וואס ארט מיך דער כלל ישראל. מיך אינטערעסירט מיין פערזאן. אין דאווענען שטייט אויך: „מאן טובה" (מה טובי). איז דער טייטש, אז יעדער דארף זארגען פאר זיך!. מיר זענען טאקע דעריבער אייך געקומען פרעגען: וואו פאהרט מען? וואו טוט מען זיך אהין?

— אויב אזוי, אויב איהר שראכט וועגען זיך אליין, איז א פראגע וועגען מעגליכקייט. אויב איהר האט מעגליכקייטען, דארפט איהר טאקע פאהרען?

— יא מעגליכקייטען, נישט מעגליכ-קייטען — האט מיין שכן געענטפערט — און אז מ'האט נישט קיין מעגליכקייטען?

— אז מ'האט נישט קיין מעגליכקייטען, מוז מען זיין אין ראדאם.

— אין ראדאם, זאגט איהר? ווי קען זי זיצען אין ראדאם? זי איז דאך א חרובדיג מענש... קוים זי זשיפעט... ס'איז דאך איהר דא דושנע, זי קען דאך דעם וואזדעך נישט כאפען, אויב זי זאל זומער בלייבען אין ראדאם...

— איך פארשטיי נישט, וועגען וואס איינענטליך רעדט איהר? — האב איך געפרעגט — איהר רעדט וועגען עמיג-ראציע?

— נישט עמיגראציע, נאר קוראציע. עפעס מישט איהר דאך אויס קאשע מיט זויערמילך. איך רעד פון קורציע, און איהר האקט א טשייניק מיט עמיגרא-ציע!. ווער האלט ביי עמיגרירען, יעה?

פערגאָסען בלוט רוהט נישט

(א פאלק'ס - מעשה'לע)

נאָכדערצעהלט פון יוסף זעלקאוויטש.

הימעל און ערד האָבען געשווירען, אז יודיש בלוט זאָל נישט זיין אומזיסט פאַרלוירען. ווילט איהר וועל איך אייך דערצעהלען אַ שעהנע מעשה:

יעדער פריץ האָט פערצייטענס געהאַט זיין יוד אין וועלכען ער האָט געהאַט ס'גאנצע גלויבען. ס'פלעגט טאַקע טרעפען, אַז אַט אַ דער יוד האָט געהאַט פון זיין פריץ ס'תארעמע און ס'קאָלטע, אָבער — אויף דערין איז מען דאָך אַ יוד, אַז מ'זאָל ליידען.

ס'פלעגען אָבער טרעפען אַזעלכע יודען, וואָס האָבען מיט זייער הדרת-פנים, מיט זייער חכמה און שאַרפען מוח אַרויסגערופען צו זיך דרך-ארץ אפילו ביי דעם גרעסטען רשע-מרושע.

אַזאַ שטייגער יוד איז געווען אונזערער ר' נחום. געווען איז ער אַ קאָמיסיאָנער ביי אַ גאָר רייכען פריץ, אַט אַ רער איינגענער פריץ האָט געגלויבט אין אונזער ר' נחום'ען, ווי אין גאָט להבדיל — אַ שטוב מיט אומגעצעהלט געלד.

האָט טאָקע דער איינגענער ר' נחום געפיהרט דעם פריצ'ס אַלע געשעפטען און ער איז ביי איהם געווען אַלץ מיט אַלעמען; האָט דער פריץ געהאַלט הולטייען און מאַכען אַ באַל פאַר זיינס גלייכען — האָט ר' נחום געמוזט אַלץ באַזאָרגען; איז דער פריץ, ווי עס מאַכט זיך אַמאָל געווען געענגט אין געלט — האָט ר' נחום געמוזט שאַפען אַ הלואה; האָט מען געדאַרפט פידן דאָס אָנגעזאָמעלטע געלט אין קאַסע אריין, האָט האָט זיך געפונען אין שטאָט. האָט עס קיין אַנדערער נישט געטון ווי ר' נחום, בקיצור אָהן ר' נחום'ן האָט דער פריץ נישט געטון, איר זאָלט זאָגען אַזוי גרויס אפילו.

האָט דער ר' נחום געלעבט און געלאָבט — אַלע יודישע קינדער געזאָגט. געפירט זער אַ ברייט הויז, זיך איינגעזעצט איידימס אויף קעסט און ס'איז געווען, ווי מ'זאָגט — נאָר צו לעבען, נישא חלילה צו שטאַרבען.

אָבער, אַז ס'איז חלילה עמיצען באַשערט דער טויט — קומט ער צו איהם אין שטוב אריין. מאַכט זיך אַמאָל אַ מעשה, דער פריץ שיקט נאָך ר' נחום'ן באשר בכן, עס האָט זיך ביי איהם אָנגעזאַמעלט אַ גרויסע פוליטיקע מיט געלד וואָס ער האָט איינגעלייזט פאַר פאַרשידענע תבואות און; אַזוי ווי צו טון דערמיט האָט ער גאַרנישט, וויל ער. אַז ר' נחום זאָל עס אָבפירן אין דער שטאָט אריין, אריינלייגען אין דער קאַסע — זאָל עס כאָטש טראָגען ציגזען.

געווען איז עס ווינטער און אַ שטאַליגער ווינטער כוזט איהר וויסען, איז נישט געווען קיי און שפיי, ווי אַ היינטיגער ווינטער, — די פראָסט האָט גענומען צוזאַמען מיטן טאָג, אַז ס'איז נישט מעגליך געווען קיין נאָז ארויסצושטעקען, דער שניי איז געלעגען ביז צום גאַרטעל און אַזאַ נסיעה האָט געשמעקט מיט סכנות נפשות.

אָבער, אַז רער פריץ הייסט, איז עפּעס פאַרהאַן אַ תירוץ? — מוט זיך אונזער ר' נחום אָן צוויי פּעלצען, אַ ברייטע באָנדע, פערהילט זיך די אויערען אין דעם אמת'ן באַשליק און פאָרט צום פריץ.

ביים געזעגנען זיך, דערמאָנט איהם נאָך אַמאָל דער פריץ:

— געדענק זשע ר' נחום, האָסט ביי זיך אַזאַ „זמאַניע“ — גיב זשע אַכטונג!

מוז דאָך זיין, אַז דער פּאַראָבעק, וואָס האָט געזאָלט ר' נחום'ן אָפּפיהרען אין שטאָט אריין האָט עס געהערט און וואָס ווייסט אַ גוי? — הערט ער זאָגען אַ זמאַניע געלד און ביין אויף דעם ר' נחום'ן מוז ער אויך זיין געווען — קריכען איהם שלעכטע מחשבות אין קאָפּ אריין.

דער וועג אין שטאָט אריין האָט געפיהרט דורך אַ געדיכטען און פינסטערן וואַלד. און עס איז געווען, אַז זיי זענען געקומען טיף אין וואַלד אריין, שטעלט פּלוצלינג דער פּאַראָבעק אָפּ רעם שליטען ככלומר'שט דאַרף מען דאָרט עפעס פּאַריכטען, נעמט ער אַרויס די האַק פון אונטער זיין געזעס און מיט דער וואַק שוין אין האַנט זאָגט ער צו דעם ר' נחום'ן

— אַ נו, זשידקי, קריך אַראָפּ פון וואָגען, זאָג ווידוי צו דיין גאָט, ווייל ס'איז געקומען דיין לעצטע שעה.

(וויל ווייסען מוזט איהר, אַז דער פאַרצייטישער רוצח אפילו האָט אויך געהאַט גאָט אין האַרצען און ער האָט נישט אומגעבראַכט אַ מענטש, ביז יענער האָט זיך נישט פריער מתודה געווען.)

דערהערט דאָס ר' נחום, מיינט ער: „אַ באַקאַנטער גוי גלוסט זיך איהם אַ הוזק“, טאַקע אַ גראָבער וויץ, אָבער דערויף איז ער דאָך אַ גראָבער גפש — איז ער נישט מבח'ן ביז טוב לרע.

אָבער, אַז די אויגען זענען שוין ביי יענעם געווען צעצינדען פאַר רציחה און די טריפה'נע געבליטען האָבען זיך שוין געהאַט אין איט צעקאָכט און ר' נחום האָט געזעהן, אַז דאָס זענען דבריב ככתבן, האָט ער געפרובט מיט אַים איינ'טענה'ן: אַזוי און אַזוי, די וועסט מיך דער'הרג'ענען. אָבער שפעטער, אַז מען וועט געוואויר ווערן, וועט מען דיר דעם קאָפּ אָראָפּהאַקען.

ווייל פאַרצייטענס, מוזט איר וויסען, האָט אַ רוצח אפילו אויך געהאַט אַ מענטשליך האַרץ און ער האָט אָפּט געלאָזט רעדען צו זיין געוויסען.

אָבער די תאווה צו געלט האָט ביי אונזער ערל דאָס געוויסען פאַרטעמפּט און ער האָט זיך גאָר אויסגעלאַכט פון ר' נחום'ן:

— אַז איך וועל דיך פערקאָפען טיף היגטערן שניי, וועט מען אפילו נישט וויסען, וואו דיין געביין איז אהינגעקומען. טאַ ווער וועט מיך פאַר עמיצען פאַר'מסר'ן?

— ווער ס'וועט דיך פאַר'מסר'ן? — גאָט זעט אַלעס און הערט אַלעס און הערט אַלעס און ער האָט אַזוי פיל שליחות כחול הים! — אַז גאָט וועט וועלן, וועט דיך אפילו אַ פליג אויף דער וואַנט פאַר'מסר'ן.

נאָר גיי רעד צו אַ פערשטאָפּטען מוח, וואָס זיינע רוצח'ישע בלוטען לאָזן אים אפילו שוין נישט טראַכטען! — ער האָט ר' נח'מ'ן גע'הרג'עט, בעגראָבען איהם ערגעץ אויף אַן אָפּגעלעגענעם אָרט, דאָס געלט האָט ער בעגראָבען הינטער אַ בוים און ערשט נאָך עטליכע טעג איז ער צוריקגעקומען צום פריץ מיט אַ פּזמון, באשר, זיי זענען געפאָהרען אין וואַלד און מחמת דעם, וואָס מ'האָט נישט אָנגעזעהן קיין וועג און קיין שטעג, ווייל אַלץ איז געווען פאַרשאָטען מיט שניי, האָבען זיי געבלאָנדזשעט, און ביי זיי געבליבען, אַז יעדער בעזונדער זאָל זוכען אַ וועג און אַזוי האָבען זיך צעשיידט, ער בעזונדער און ר' נחום בעזונדער און וואָס ס'איז געוואָרען פון דעם — ווייסט ער נישט.

טראַכט זיך דער פריץ, מחמת דער גרויסער אמונה זיינער, וואָס ער האָט געהאַט אין דעם ר' נחום'ן, אַז ער האָט זיך מן הסתם, אויף וועלכען ס'איז אופן דערשלאָגען צו אַ ישוב און זיין שליחות, וועט ער ווי תמיד אויספיהרען בשלמות.

אָבער, אַז ס'איז פאַרגאַנגען אַ וואָך און נאָך אַ וואָך און פון ר' נחום'ן איז געווען אין קול ואין עונה. האָט דער פריץ זיך גלאָזט איינרעדען פון זיינע שכנים, רשעים, וועלכע האָבען איהם שוין לאַנג גע'כוסר'ט דעריבער, וואָס ער טרויעט אַן אַ יוד זיינע מאַיאָנטקעס, אַז ר' נחום איז אַנטלאָפען מיט דער זמאַניע מעבר לים.

געטוט האָט נאָר גישט ר' נחום'ס משפחה; זיי האָבען דאָך יאָ זיין ערליכקייט געוואוסט און ביי זיי איז באַלד געבוירען געוואָרען אַ חשד אויף דעם פאַראָבעק, בפרט נאָך, אַז תיכף נאָך דער מעשה האָט ער אָנגעהויבען צו טרינקען. פען האָט איהם אָפּט געזעהן אַ שיכורן. נאָר אויך די מעשה — אַז מען גפירוש — מוז מען האָלטען די צונג צווישן די ציין, האָבען זיך גאַרנישט ווייסען געמאַכט, נאָר אויפן אויג האָט מען איהם שוין געהאַט.

דערווייל איז דער ווינטער אַדורך ס'איז געוואָרען זומער, פון ר' נחום'ן האָט מען פאַרשטייט זיך נישט מעהר נישט געהערט און דער פּאַראָבעק, האָט דאָס געוויסען האָט איהם ככדר געפּלאָגט, האָט אַלץ מעהר און מעהר געוואַכט דעם וואָרעם צו פערטרינקען.

ויהי היום, זונטאָג איז עס געווען. דער פּאַראָבעק זיצט אין קרעטשמע און שיכור איז ער שוין געווען ווי לוט. דורך די פענסטערלעך גיסען זיך אריין שטיקער זון און די. שויבען זענען בעלייגט מיט פליגען. צעלאַכט זיך פּלוצלינג דער פּאַראָבעק:

— טאַקי גלופּי זשיד — די פליגען האָט ער געזאָגט, וועלן מיך פאַר'מסר'ן און דאָ זענען כמאַרעס פליגען פאַרהאַן און איינע זאָל דאָס אַ וואָרט אַרויסרעדן! הא, הא, הא.

פערשטייט זיך, מען האָט איהם באַלד געגומען אויפן צימבל. שיכור איז ער געווען, האָט מען מיט איהם לאַנג צו אַרבייטען אויך נישט געדאַרפט און דער אמת איז אַרויס ווי בוימל אויפן וואַסער.

ווער האָט כוח דערצו. ווער? איך מיין נישט עמיגראַציע — נאָר קוראַציע. קוראַציע פאַר מיין יודענע. איהר פאַרשטייט? — ק ו ר א צ י ע!...

— נו, טאַ וואָס ווילט איהר פון מיר? איך בין דען אַ דאָקטאָר, וואָס איהר קומט מיך פרעגען עצות וועגען קוראַציע?

יאָ, אמת. קיין דאָקטאָר זענט איהר טאַקע נישט, אָבער אַ קרענק פאַרשטייט איהר. איך בין מיר טאַקע געקומען מיט אייך משאל-עצה זיין, טאַקע וועגען זיי, וועגען די דאָקטוירים. איך זאָג אייך, ר' יאַנקעל, מ'קאָן דאָך פון זיי, פון די דאָקטוירים מיין איך — משוגע ווערען. לויט זיי קומט דאָך אויס, אַז איך מוז מיין יודענע צעפּערטלען.

— צעפּערטלען? וואָס הייסט דאָס צעפּערטלען.

— אַט, אַט, אַז איהר רעדט ווי אַ מענש, וועל איך אייך דאָס ערקלערען. הערט זשע, ר' יאַנקעל.

— מיין יודענע, אַטאַ דער פאַרשוין וואָס זיצט דאָ פאַר אייך, אַז איהר קוקט זי אָן, דאַכט זיך אייך. אַז זי איז אַ ריז. אַ מהבל. אַז זי טויג נאָך צו עפּעס. אַזוי דאַכט זיך אייך. יאָ? זאָג איך אייך, אַז זי טויג אויף טישאָנצע כפּרות... איהר וועט רויטע לעפעלעך, רויטע בעקעלעך. חן-גריבעלעך, שוואַרצע ברעמען. אַ פּריוור מיט לאָקען — אַ קראַסאַוויצע האָ! זאָג איך אייך אַז דאָס איז אַלץ קיין פּרוכה נישט ווערט. דאָס איז אַלץ גע'מלאכה'נט. ר' יאַנקעל, ווען איהר זאָלט זי זעהן ביינאַכט, ליגט אין בעט אַ זעקל ביינער, נישט קיין יודענע, אַ הרובדיג מענש — אין שמעלץ אריין!...

בין איך די וואָך געווען מיט איהר ביי אַ דאָקטאָר פרעגען וואו זאָל זי פאָהרען. האָט ער זי גענומען זבאַדען, קלאַפּען. צום סוף זאָגט ער:

— איהר ליידט אויף אַטרעטיס, מוזט איהר האָבען אַ טרוקענעם באָדן, טרוקען ווי פעפער. דערפאַר ראָט ער זי, זי זאָל פאָהרען קיין באַסיקיבקען דאָרט, די זומער-וואוינונג, בייסהאָקיסעקובקע, איז טרוקען ווי פעפער.

— נו, אויב זי ליידט אויף אַטרעטיום, דאַרף זי טאַקע האָבען טרוקענעם באָדען, טרוקען ווי פעפער, טאָ דאַרפט איהר זי טאַקי שיקען קיין בייסהאָקיסעקובקע.

אַזוי? קיין בייסהאָקיסעקובקע, זאָגט איהר? זענט איהר דאָך פּונקט אַזאַ חכם ווי יענער דאָקטאָר. ווי אַזוי קען זי פאָהרען אויף אַ טרוקענעם באָדען, אַז אַ חוץ אַטרעטיס, איז זי נערוועזיש אויך, איין קנויל נערווען איז זי. ביי די מיגדסטע נאַרישקייט, קאָכט זי זיך אויף, טאָמער פליהט איהר עפּעס פאַר דער נאָז, גייט סיום-סיבירינע געפעס „יו'רוכו“... טאָכער בעקומט זי אַ נערוועזישען נעפאַד צינדט זי זיך אָן ווי אַן הבדלה. דאָס האַרץ צאַפּעלט ביי איהר ווי אַ לעבעדיגער שלייען, און דאָקטוירים זאָגען, אַז נערווען מוזען האָבען פייכטען באָדען אז טרוקענער באָדען פאַר נערוועזישע, איז סם, סם המות.

— אויב אַזוי, אויב זי איז נערוועזיש, דאַרף זי טאַקע פאָהרען אויף אַ פייכטען באָדען.

— אַזוי זאָגט איהר דאָך שוין ווידער דאָס אייגענע, וואָס יענער חכם, דער דאָקטער. ער האָט געזאָגט, אַז אויב זי ליידט אויף נערווען מוז זי האָבען פייכטען באָדען. און אויב, ווילנאָטסטע פּאָרטיסטשע, זאָל זי, זאָגט ער, פאָהרען קיין שמיעטניקובקע, דאָרט טאָפּטשעט מען אין די בלאָטעס. און איהר זאָגט אויך אַזוי? וואָס הייסט, זי זאָל פאָהרען קיין שמיעטניקיבקע, אויף אַ וועלגאָטנעם באָדען? נו, און די אַטרעטיס? פאַר אַרטרעטיס איז דאָך ווילנאָטש — סם!

אוודאי אַזוי, אוודאי זענט איהר גערעכט. אוודאי איז ווילנאָטש סם פאַר אַרטרעטיס-ליידענדע. אויב זי ליידט אויף אַטרעטיס, דאַרף זי אונבעדינגט האָבען טרוקענעם באָדען, טרוקען ווי פעפער. דאַרפט איהר טאַקע זי שיקען קיין בייסהאָקיסעקובקע. דאָרט איז דאָך, זאָגט איהר, טרוקען ווי פעפער.

— וואָס הייסט בייסהאָקיסעקובקע? נו, און די נערווען? פאַר נערווען זאָגט דאָך דער דאָקטאָר, איז טרוקענער באָדען סם. סם המות.

קומט דאָך אויס, לויט אייערע רייד, אַז דער דאָקטאָר איז גערעכט. אַז די פיס דאַרף איך שיקען קיין בייסהאָקיסעקיבקע, אויפ'ן טרוקענעם באָדען, און די רעשט, דאָס לייב-און-לעבען, הייסט עס קיין שמיעטניקובקע, אויפ'ן ווילגאָטנעם באָדען! אויב אַזוי, טאָ וואָס וועל איך מאַכען מיט איהרע נירען? זי ליידט דאָך אויף די נערקעס אויך! און נערקעס דאַרפען דאָך גאָר האָבען טרוסקאַוועץ. קומט דאָך אויס, לויט אייערע רייד, אַז מיין יודענע דאַרף זיך איינטיילען אין דריי חלקים: די פיס קיין בייסהאָקיסעקיבקע אויפן טרוקענעם באָדען, דאָס לייב און לעבען קיין שמיעטניקובעק. אויפן ווילגאָטנעם באָדעם, און די נערקעס — קיין טרוסקאַוויעץ. טאָ וואָס פאַר אַ ייד זענט איהר. אַז איהר הייסט נעמען אַ יודיש קינד אַ מאַמע פון קליינע וועריה, און זיך צעפּערטלען — וואָס פאַר אַ מענשליכקייט איז ביי אייך, הע?..

אַזעלכע צרות האָב איך פון מיין שכן, דעם נודניק. טאָמער האָב איך מיך אויסגעקאָיעט פון די מאַיאָנע פרעטש'ס און ניעך זשיצע, האָב איך געהאַט אַ זיי אָנשיקעניש. אַ שכנטע, וואָס מ'דאַרף זי צעפּערטלען, אַז נישט געדאַכט זאָלען זיי ווערען די נודניקעס!...

די יודישע ביבליאָטעק און איהרע לעזער.

עס איז באַקאַנט די ראָל וואָס עס האָט אמאָל געשפּילט אינם קליינעם שטעטל די יודיש-געזעלשאַפטליכע ביבליאָטעק. פאַר די אַלע, וועלכע האָבען זיך אָנגעהויבען ארויסרייסען פון זייערע ד' אמות אין דער „וועלט" איז דער ערשטער טריט געווען — די יודישע ביבליאָטעק. פאַר די אַלע, וועלכע האָבען אָנגעהויבען „שמעקען" מיט „פּראָגרעס" און געפירט זייער קאַמף מיט די פאַנאַטישע עלטערען, וועלכע זענען זיי געשטאַנען אין וועג—איז זי געווען דער עיר מקלט. אין א ווינטערדיגען שבת נאָכמיטאָג, איז די ביבליאָטעק געווען דער איינציגער צוזאַמענטרעף-אָרט פאַר דער גאַנצער יוגענד אין שטעטל. דאָרט האָבען זיך געפירט ליידענשאַפטליכע פּאָליטישע דיסקוסיעס איבער די פאַרשידענע מעטאָדען און אופנים פון וועלט-דערלייזערישקייט. דאָרט האָט מען בעקומען די ערשטע ידיעות און בגנבה געשעפּט פון די קוועלען פון וויסענשאַפט. דאָרט האָט מען געטרוימט וועגען הויכע מענשליכע אידעאַלען, און וועגען דער צייט, ווען דאָס לעבען וועט זיך אויף די דאָזיגע אידעאַלען באַזירען. די יודישע ביבליאָטעק האָט פאַרטרעטען שולען, פאָלקס אוניווערסיטעטען און פאַרטייאישע לאָקאַלען.

די השכלה-באַוועגונג האָט געבראַכט צום לעבען די פאַרשידענע ריכטונגען פון יודיש-וועלטליכע קולטור, פון וועלכע מ'האָט דאַן, צוליב זייער יונגקייט, געווייעט מיט ראָמאַנטיזם. ס'זענען אנטשטאַנען די העברעאיש-ציוניסטישע און יודיש סאָציאַליסטישע קולטור-טיפּען.

די נאָך מלחמה-צייט האָט צוגלייך מיט אַנדערע זאַכען אויך אויף דעם געביט פיל צעשטערט. איבערהויפּט אין די גרעסערע „פּראָווינץ-שטעט" וואו די יוגענט איז שוין מער „פאַרגעשריטען" און ווייזט ארויס ווייניקער פאַראינטערעסירונג פאַר עגליטע ענינים.

דאָך פאַרנעמט נאָך היינט אויך א זייער וויכטיג אָרט די יודישע ביבליאָטעק. נעמענדיק אין אכט די ספּעציפישע באַדינגונגען פון יודישען לעבען איז זי פאַר דעם פשוטן יודישען אַרבעטס-מענטש און יוגענטליכען די איינציגע קוועלע, וועלכע דאַרף איהם העלפען שמירען זיין באַוואוסטזיין.

וועט דעריבער נישט איבעריג זיין אָפּצושטעלען זיך אויפ'ן מצב פון די יודיש-געזעלשאַפטליכע ביבליאָטעקען ביי אונז — און בעיקר אויפ'ן לעזער-עלעמענט — וועלכער איז מין הסתם אַנאַלאָגיש צום מצב אין אַנדערע פּראָווינץ-שטעט פון קאָנגרעס פּוילען. „דאָס איז אויך ווייטער געשיכטע וואָס איך דערצייל דאָ".

• • •

נאָך א קורצען באַזוך האָט א באַקאַנטער שריפטשטעלער, וועלכער באַהאַלט זיך אינטערן פּסעוודאָנים יאָט-פּע פאַרעפענטליכט איינדריקען וועגען ראַדאָם אין דער „פאָלקס-צייטונג". דער מחבר האָט דאָרט בכלל איבערגעבראַכט די מאָס. גענוג בלויז צו ציטירען פאָלגענדע שטעלען: „עס איז נישטאָ קיין איין שטיקעל ביבליאָטעק וואו מען זאָל קריגען א יודיש ביכעל, א יודיש בלאַט. עפּעס האָט די קהלה יאָ א פאַר יודישע ביכלעך ליגען זיי אין פוילען"...

פון וואַנען האָט דער מחבר געשעפּט זיינע אינפאָרמאַציעס? האָט ער געזוכט א יודיש ביכעל און עס נישט באַקומען? כ'לעבען אפילו א „גאַסט אויף א ווייל" אויב וויל ער שרייבען איינדריקען וואָלט ער זיך געמעגט לכל הפחות אינפאָרמירען וועגען בעהאַנדעלטען געגענשטאַנד.

אויב ס'וויל ווער מאַכען א גאַנצע שטאָט מיט מענטשען פאַר הוילע עמי-הארצים, איז עס זיין זאַך. אויב עס האַנדעלט זיך אָבער אין אַזוינע „אומפּינקטלעכקייטען" וואָלט דער מחבר בעדאַרפען זיין אביסעלע פאָרזיכטיקער. עס גייט נישט אין לאָקאַל-פּאַטריאָטיזם, נאָר אין עלעמענטאַרע ערליכקייט.

לויט אונזערע אינפאָרמאַציעס געפינען זיך, א חוץ די ביבליאָטעקען ביי פאַרשידענע אָרגאַניזאַציעס פאַר'ן „שיינעם געברויך", דריי גרויסע יודישע געזעלשאַפטליכע ביבליאָטעקען פון וועלכע איינע איז אויסשליסליך פון יודישע ביכער.

האָט דער מחבר נישט געהערט פון א ביבליאָטעק, וועלכע אַרבייט אין דער ריכטונג פון פאַרבינדען די יודישע ערנסטע יוגענד מיט דער יודישער קולטור? ניין? — א שאָד.

• • •

פון נאָך וויכטיקער באַדייטונג אין א ביבליאָטעק איז דער לעזער-עלעמענט. אין לויף פון דער צייט איז פאַרשוואונדען דער אַמאָליגער טיפּ, וועלכער וועלענדיג זיך אויסבאַהאַלטען מיט זיין לייענען פאַר זיין סביבה, האָט בגנבה געטויטש, באַהאַלטענדיג ס'בוך אונטער דער קאַפּאָטע, דער טיפּ וועלכער האָט אומגעדולדיג געטאָרט אויף די מאמרים פון קלויזנער, ברענער און אויף די שירים פון ביאַליק אין א פריש דערשינענעם עגזעמפּלאַר פון „השלח". עס איז אויך טייל חייז פאַרשוואונדען דער יודיש-רעוואָלוציאָנערער קולטור-טיפּ מיט זיין אויסשליסליכען אינטערעס פאַר סאָציאַליסטישע ליטעראַטור. פאַרדראָסוענען אָבער פאַרהאַן די אומבאַטעגסיענעלע פּשוטע, אָבער ערנסטע יודישע אַרבעטער-לעזער, וואָס כ'בוך איז פאַר זיי אַן ענין פון ערשטן געברויך, און וועלכע לייענען פיל, בכדי אַלץ צו באַגרייפען.

• • •

א באַזונדער קאַפּיטעל פאַרנעמען די העברעאישע ווערק. געפּרובירען אחראַי אין א נישט מיל'דיגער מינוט, שטייען זיי אין אין ביבליאָטעק אָפען. וואו כל דבעין ייתי ויגנוב. שטייען זיי די דיקע פּראַכטבענדער באַצויגען מיט ליייוועגטינע הילעס אין הערמעטיש פאַרמאַכטע שענק: שוין פאַר שטויב. פון לייענען זיי — א חוץ דורך עטליכע אומפאַרבעסערליכע „בטלנים" — קען קיין ריד נישט זיין.

אָבער זאָלען זיך די עקסטרעמע יודישיסטען נישט פרייען: עס שטאַמט נישט פון אידעאָלאָגישען אַנטי-העברעאיזם. דעם זעלבען גורל טיילן אויך אַלע ווירקליך טיפערע ווערק אין אַנדערע שפּראַכען. עס שטאַמט פון א געוויסער דעגראַדאַציע פון גייסט, פון חעגעטאַציע, פונ'ם בילדונג'ס-אימפּעט מיט וועלכען דער יודישער לעזער איז אַמאָל בעשאָנקען געווען.

פאַרלאָזענדיג די גמרא האָט יענער לעזער אַריינגעבראַכט דעם פּלפּול, דאָס חקר'נען ביים לעזען פּשוטע צייטונג'ס-פעליעטאָנען. נישט דאָס חיסען איז דער עיקר, נור דאָס קלערן, דאָס אייגענע אַנטדעקן, דאָס מחדש זיין, סח גימנאַסטיק אלס זעלבסטשטענדיגער ציל. „אַדורכפירען א העלפאַנט דורכ'ן אויער פון א נאָדל". אין דער ניי-יודישער ליטעראַטור האָט דעם עלעמענט פון פּלפּול אַריינגעבראַכט מענדעלע מוכר ספרים. אַמבעסטען אָבער האָט דעם אָרט לעזער באַפרידיקט דער פּרעצישער אינטעלעקטואַליזם. וועלכער האָט מיט זיינע נישט רעדאָגענישען און פינטעלעך געגעבען אָרט איבערצולאָזט בכדי זיך צו קענען אַריינטראַכטען און פאַרטראַכטען.

דער יודישער לעזער האָט זיך אָבער מיט דער צייט „איראָפּעאיזירט". דער דאָזיגער אָרט לעזער ווערט וואָס ווייניגער בנמצא, ער ווערט גראָדליניגער, ער באַקומט ליב לייכטער לעקטור. (ס'איז א מעלה און א חסרון) אַלס רעזולטאַט ליגן זיך אָבער אויף די פּאָליצעס די ווירקליך בעסערע און טיפערע ווערק אין אַלע שפּראַכען און בעטן זיך: הישט פון אונז אָפּ דעם שטויב און זאָל אונז באַהויכען א מענשליכער אָטעם...

• • •

א גרויסער טייל לעזער אין די ביבליאָטעקען זענען פרויען, פון וועלכע א טייל באַשטייט פון ערנסטע לייענער און די גרויסע מעהרהייט פון „שיינע דאַמען" פון דער „בעסערע געזעלשאַפט", וועלכע זענען פּיטיגרילי-לעזערינס. זעלבסטפאַרשטענדליך: צוליב דעם וואָס פּיטיגרילי איז שוין מער נישט אין דער מאָדע איז דער שונדיסט פאַרטרויש געוואָרען אויף אַנדערע.

געוועזען אַמאָל א מיינונג אַריינצונעמען עלעמענטען פון שונד אין דער יודישער ליטעראַטור, אַזוי אַרום צוצוגעוואוינען שפּעטער צו ערנסטערע זאַכען. מען קען יאָ, אָדער נישט מסכים זיין מיט דער מיינונג. וועלכע באַרעכטיגונג איז אָבער פאַרהאַנען פאַר א יודישער געזעלשאַפטליכער ביבליאָטעק, וועלכע שפּייזט די שיינע דאַמען מיט ליטעראַטור פון געביט: פּעדיקושיסקע מיט „פּרינציפּען" און באַפרידיקט זייער פאַנטאַזיע מיט שונד-ראָמאַנען?

זיי האָט זיכער דער גרויסער ניטשע אין זינען געהאַט ווען זאַראַטוסטראַ האָט געזאָגט: דער וואָס קען די לייענער ווייס פאַר זיי אומפעהיג זיין עפּעס צו שאַפען.

באמת: נאָך איין יאָהר פון „לייענער" און פון גייסט וועט זיך אָנהויבען צו פוילען...

• • •

הערבערט ספּענסער האָט זיך געשטאַרקט אויפ'ן יסוד פון היסטאָרישע עפּיזאָדען צו באַווייזען, דאָס מאָדע איז א רעזולטאַט פון נאָכמאַכונג. מען קען נישט מסכים זיין דערמיט. אָבער, אַז געוויסע „קולטור" עפּידעמיעס—זענען א רעזולטאַט פון נאָכמאַכונג, דאָס איז ריכטיג.

אַזעלכע עפּידעמיעס ברעכן אויס פון צייט צו צייט אין ביבליאָטעקן. פון דער העלער הויט אָהן א פאַרוואָס ווערט א נאָכפראַגע אויף א געוויס ווערק. ווי איר גייט הערט איהר דערפון רעדען. אויב אין דער „בעסערער געזעלשאַפט" וויל מען פאַרניסיגען קולטור-וויסען — איז עס די טעמע. אַלץ ווערט אָהעקגעווירקט און ס'קריגט די העגעמאָניע — זייער עקסצעלענץ, סבאַפּאַלענע ווערק.

און ס'איז אומפאַרשטענדליך: וואָס האָבען זיי אַזוינס דערין דערזעהן. אָט הערט מען א געשפּרעך אין פּויליש: פריילין אַנקאַ! זי קענען נאָך נישט די עפּאָפּעי? איך פאַרשטיי נישט, איך האַלט שוין ביי דער 4-טער טייל, און זי קענען נאָך נישט קיין איינפּאַר? דערביי עפּענט די ס'ביימפּעלע — שפּילט זיך אָפּ, פאַרשנורעוועט די געאַרבעטע ליפּעלעך, און פּודערט זיך צו ס'נייט. און די צווייטע אין טיפע פאַרשעמטקייט, וואָס האָט נישט קיין חוש פאַרן גייסט פון דער צייט, ווערט רויט און צעטומלט.

אָבער זייט וויסן: נישט צוליבן אינהאַלט ווערט עס געלייענט, ס'איז פאַר זיי א גאַנץ קאָמפּער חילוק. דער עיקר ווענדט זיך אין קול, אַלע לייענען—לייענט מען אויך — זיי אַלע צוזאַמען פיטן אויף אייך מיטן לייענען. און פונדאַנעט די עפּידעמיע.

אין דער געשיכטע שטייט פאַרצייכנט, ס'איז אַמאָהל א סולטאַן פאַהרענדיג אויף א פערד צופעליג אַראָפּגעפאַלען — האָבען אַלע זיינע אונטערטאַנען געמוזט ענליך ווי ער נאָכפאַלן.

• • •

דער בעסטער דערציער איז דער, וועלכער צווינגט מענטשען צו דענקען. יודישע ביבליאָטעקען מוזן שטיין אויף דער הויך פון זייערע אויפגאַבן — בכדי צו קענען דעם לעזער דערציען, און וואָס איז אַמנויטיגסטען: אָפּריינינען די פאַרפּעסטעטע לופט דורך די עפּידעמיע-לעזער'ס.

ש. חיינער.

ווען איך בין א פּרעזעס...

(א פאַנטאַזיע פון אַן אויסגעדאַרטען פאַרשמאַכטענעם יונגערמאַן וועלכער לערנט מיט קינדער „טראַף" און עברי אויפ'ן פּערציטישען שטייגער)

ווען איך בין א גמינע-פּרעזעס! ראשית חכמה וואָלט איך מיך גענומען מאַכען אַנ'אָרדנונג אין אַלע וווילטעטיגע אינסטיטוציעס. קודם כל וואָלט איך מיך גענומען צום בית-יתומים, און כ'וואָלט מיר אָפּגעשאַפט דעם אויסגעדאַרטען יונגערמאַן, און זאָל ער נישט לערנען מיט די יתומים קיין „טראַף" און עברי. און כ'וואָלט מיר אָנגאַזשירט אויף זיין אָרט א דיקען און א „רויטען" יונגערמאַן, וועלכער זאָל לערנען מיט די קינדער דעם בונדישען פּראָגראַם, אַז זיי זאָלען קענען אויפ'ן אויסענווייניג ישר והפוך. אויך זאָל ער זיי גוט איינ'חזר'ען דעם קלאַסען-קאַמף. און זינגען זאָלען זיי מהר נישט טאָרען. נאָר דעם אינטערנאַציאָנאַל און די בונדישע שבועה; דאַן וועלען זיי שוין נישט ארויס פון דאָרט, קיין הילפלאָזע פאַרלוירענע אָהן א חוט השדרה; איי, זיי וועלען נישט קענען דאַווענען? דאָס שאַדט נישט! זיי וועלען קענען דערפאַר בעסערע זאַכען ווי דאַווענען. זיי וועלען וויסען ווען מ'מעג מאַכען א „קאַרנע", ווער ס'קען בעסער שפּילען א מעטש. ווער ס'איז א מייסטער אין באָקס-קאַמף, וועלכע דרוזשינע שטעהט אויפ'ן ערשטען אָרט, וועמ'ס איז שירלעי... און נאָך אַזעלכע גוטע זאַכען. דאַווענען? דאָס האָבען אויסגעטראַכט די קאַפּיטאַליסטען, כדי צו פאַרשקלאַפען די אַרבייטענדע מאַסען... די פאַנאַטישע מלמדים פון די אָפּגעשטאַנענע חדרים האַלטען פון דאַווענען; איי ס'זענען דאָך פאַרהאַן ריינע כשר'ע בונדיסטען וואָס זייערע קינדער האָבען געלערענט און לערנען נאָך היינט אויך טראַף און עברי אויפ'ן פּערצייטישען שטייגער? איז אָבער דער תירוץ, אַז דאָס איז א פּריוואַט-זאַך, אָבער אין א וואָוילטעטיגער אינסטיטוציע טאָר אַזא זאַך נישט זיין! ניין! די קינדער ברויכען בעסער צו וויסען, אַז ערגעץ אַנדערש וואַקסט א דור א יונגער, א פרישער וואָס יעפּ אַריין אין לעבען מיט קלאָרע אויגען. וואָס וועט וויסען, אַז מ'טאָר נישט פאַהרען קיין פּאַלעסטינע, ווייל די יודען טוהען דערמיט אַנ'עולה די אַראַבער... און פסח דאַרף מען נישט קיין סדר (אַזוי ווי דער קליינער שמואל'יק מינקאָווסקי האָט געזאָגט ווען ער איז געקומען צו פאַהרען פון מעדעם-סאַנאַטאָריע) נאָכהער וואָלט איך מיך גענומען צים שפּיטאָל. עפּיס איז דאָרט אויך נישט אין אָרדענונג. ס'איז דאָרט צו בלאָס... באַשר מ'היילט קראַנקע? איז וואָס? אויף וואָס דען איז געמאַכט א שפּיטאָל? ניין! דאָס איז נאָך נישט אינגאַנצען. פאַרוואָס זאָל דאָרט זיין אַלץ געפאַרבט אויף ווייס. ס'איז דען נישט שענער אויף „רויט"? פאַרוואָס זאָלען די קראַנקע ליגען אויף ווייסע? פאַרוואָס? ביי מיר וואָלט דאָס נישט געווען. איך וואָלט אַלץ געמאַכט אויף „רויט". און אפילו דאָס פּערסאָנאַל פון וואַזשנע ביז'ן אינשענדענט וואָלטען ביי מיר געמוזט זיין „רויט" און אַלע נעכט ווען די קראַנקע געהען שלאָפען, אַנשטאָט קריאת שמע צו ליינען, וואָלטען זיי געמוזט ליינען קאַרל מאַרקס „קאַפּיטאַל" און דאַן ווען י. פּערלע וועט זיין ביי אונז „א גאַסט אויף א ווייל"... וואָלט ער יאָ געזעהן וואָס כ'האָב אויפגעטוהן.

אָפּגעפּערטיגט זיך מיט'ן שפּיטאָל, וואָלט איך מיך גענומען צו די „עזרה". וואָס עפּיס א מצה-אַקציע? ווײַן? שמאַלץ? קאַרטאָפעל? וואָס עפּעס אויף פסח? באַשר די יודען זענען ארויסגעגאַנגען פון מצרים! ווער האָט זיי דען געהייסען עוואַקואירען? מן הסתם די ציוניסטען! בעסער וואָלט דאָך געווען ווען די יודען קעמפען זיך אויס אין מצרים א פּאָליטישע אויטאָנאָמיע, אַזוי ווי מיר בונדיסטען קעמפען היינט. משה רבינו האָט דוקא זיי געוואָלט נעמען און בע'עולה'ן די אַראַבער נעבעך... נו איז דאָס נישט א רעאַקציאָנער שטיקעל אַרבייט! און מ'מאַכט נאָך א פּאַראַראַם אַז ס'קומט פסח. ניין, איך וואָלט בעסער איינגעאָרדענט אַנ'ערשטע מאַי-אַקציע, דאָס איז עפּיס אַנדערש... דאָס הייסט א יום טוב!..

און, אַז כ'וואָלט שוין פערטיג געוואָרען מיט אַלע וווילטעטיגע אינסטיטוציעס וואָלט איך מיך גענומען צו די קולטור-רעלע. ראשית וואָלט איך געעפענט א ביבליאָטעק, ווייל י. פּערלע האָט געשריבען שוואַרץ אויף ווייס, אַז ביי אונז אין ראַדאָם איז נישטאָ קיין איין שטיקעל ביבליאָטעק... און ווער איז דען נאָך אַזא סבין?... אַ, ס'איז דאָך דאָ א גרינבוים ביבליאָטעק, וועלכע צעהלט איבער 8000 פויזענד ביכער; א פּרץ-ביבליאָטעק ביים השומר הצעיר, וועלכע צעהלט ביי א 6000 ביכער, און א שלום עליכם ביבליאָטעק, וועלכע צעהלט אויך א פּאַר טויזענד ביכער — דאָס איז גאָרנישט ווערט. די אַלע ביבליאָטעקן זענען צו בלאַס, כ'זאָג אייך בלאַס וואָס בלאַס הייסט! וואָס דאַרפט איהר מעהר, אַפילו דער ראַדאָמער רעדאַקטאָר איז אויך א בלאַסער יונגערמאַן... ביי מיר טאָר נאָר נישט זיין בלאַס! דאָס שמעקט מיט שימעל... מיט'ן פאַרשימעלטען ריח פון פון וועלן איינקויפען זיך עולם הבא.. ניין! ביי מיר מוז אַלץ זיין „רויט" דאָס איז שיין, דאָס איבערראַשט. און ווען מיין „גאַסט אויף א ווייל"... וואָלט דאַן פון מיר אַראָפּגעגאַנגען, וואָלט ער געזאָגט צו די אָרימע דערשלאָגענע מענשען מיט די אויסגעצערטע פּנימער וועלכע שטייען אויף די גאַס: פרייט אייך חברים! איר האָט שוין נאָר נישט וואָס צו זאָרגען וועגען דאגת הפרנסה. אַבי איר קענט דעם קלאַסען-קאַמף, דעם אינטערנאַציאָנאַל, איר זענט גליקליך, איר קענט אויפן אויסווייניק קאַרל מאַרקס קאַפּיטאַל.

נו, וואָס זאָגט איר? וואָלט שלעכט געווען ווען איך בין א גמינע פּרעזעס, איך וואָלט זייער א סך אויפגעטוהן, אויך וואָלט איך גענאַשט... נאָר וואָס איז דען די נפקה מינה? אפשר ווייסט איר ווי מ'קען קריגען א גמילות-חסד פון א פּאַר זלאָטעס אויף שבת?

יחיאל גוטערמאַן.

פארשלאג פון פרוי ד"ר ווראנסקא איינצופיהרען דעם אריער-פאראגראף אין ווייסען קרייז.

דער פארשלאג, פאלט דורך, ווייל אויך די ענדעציע איז געגען.

ווי מיר הערען האט אויף א זיצונג פון היגען ווייסען קרייז (ביאלי קושיוש) די דאקטארין ווראנסקא אריינגעטראגען א פארשלאג, אז יודישע דאקטוירים זאל, נישט אנגענומען ווערען אלס מיטגלידער און נישט האבען קיין דריסת הרגל צו דער דערמאנטער אינסטיטוציע.

דעם פארשלאג פון אריער-פאראגראף האט די פרוי ד"ר ווראנסקא מאטיווירט מיט'ן היינטיגען קורס וואס ווערט אנגעהאלטען לגבי די יודען.

דער פארשלאג האט אנגעטראפען אויף א אפאזיציע מצד א גרויסע מערהייט פון די פערזאמעלטע, וועלכע האבען זיך ארויסגעזאגט נעגען דעם, ארגומענטירענדיג, אז אין די פוילישע ארמעע זענען אויך יא יודישע זעלנער. און אזוי ווי דער ווייסער קרייז אפיעקטירט זיך בכלל מיט די זעלנער פון דער פוילישער ארמעע, קאן מען די יודישע דאקטוירים נישט דערווייטערן פון דעם דאזיגן אנשטאלט.

אויף די אנוועזענדע ענדעציע זענען געווען געגען און דער פארשלאג פון דער דאקטארין ווראנסקא איז דורכגעפאלען.

אינטערעסאנט, אז דאקטארין ווראנסקא האט זיך נישט צו בעקלאגען אויף יודישע קליענטעל. אדרבא, זי איז אליין אלס קינדער-דאקטארין און אויך איהר מאן אלס גינעקאלאג האבען א גאנץ נישקשה'דיגע "פאטראנירונג" ביי יודען און די יודישע בעפעלקערונג ליפערט דעם דאזיגען דאקטוירים-פאר'ל א גרויסע פאציענטור.

אריער-פאראגראף איז אריער-פאראגראף און יודיש געלד איז אויך נישט טריף.

אבשיעד'ס-אווענד לכבוד ה' ראדאמסקי.

צוליב'ן אפפאהרען צוריק קיין אמעריקא פון ראדאמער לאנדסמאן ה' משה ראדאמסקי האט דער היגער קאמיטעט פון 15 איינגעארדענט פאר אים א געזעגענונג'ס אווענד.

ה' ראדאמסקי האט דא געוויילט איניגע מאנאטען און דורך דער גאנצער צייט געשטאנען אין קאנטאקט מיט די אלע אינסטיטוציעס, וואס בעקומען געלד פון די ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא. ער האט זיך בעקענט מיט'ן מצב פון יעדער אינסטיטוציע און אנערקענט איהר עקזיסטענץ-בערעכטיגונג, און אז זי איז ווערטה געשטיצט צו ווערען פון אמעריקא. ה' ראדאמסקי האט אויך אבגעהאלטען קאנפערענצען מיט'ן 15-ער קאמיטעט מיט וועלכען ער איז געקומען אין א פערשטענדיגונג, מסכים-זייענדיג, אז די עקזיסטענץ פון 15-ער קאמיטעט איז א נויטהווענדיגע און א נוצליכע. די זעלבע מיינונג האט ער געהאט אין בעצוג צו דער רעליעף-קאסע ביים 15-ער קאמיטעט.

אויף די דערמאנטע קאנפערענצען איז אויך בעהאנדעלט געווארען די פראגע, אז אין דער פערוואלטונג פון דער רעליעף קאסע זאלען זיין פערטרעטען פארשטעהער פון 15-ער קאמיטעט מיט יורידישע רעכט און זיי זאלען אפיציעל פיגורירען אויס'ן סטאטוט פון דער קאסע. דאס איז דערפאר, וואס די רעליעף-קאסע אלס אזעלכע האט ביז היינט גאך פאר זיך נישט אויסגעארבייט קיין בעזונדערען סטאטוט און שותפות געמאכט מיט דער הילפס-קאסע פון שניידער-צעך, וועלכע האט שוין לאנג פאר זיך אזא סטאטוט געשאפען. דורך דער גאנצער צייט, זינט די דאזיגע פעראייניגטע-קאסע עגזיסטירט, האט דער 15-ער קאמיטעט אין איהר פערוואלטונג, זיינע פארשטעהער, אבער בלויז אלס סתם איינגעלאדענע און נישט אלס אפיציעל-געוועהלטע. איצט איז בעשלאסען געווארען, זאל די פערוואלטונג פון דער קאסע בעשטעהן פון צוויי פון 15-ער קאמיטעט, צוויי פון שניידער-צעך און פון איינעם פון א נייטראלען און די דאזיגע 5 זאלען זיין די געזעצליכע פערטרויאונג'ס-מענער און פיגורירען אלס געוועהלטע אויף דעם סטאטוט. אין דעם זין איז צונויסגעשטעלט געווארען אנ'אקט אויף וועלכען דער ה' ראדאמסקי און די מיטגלידער פון 15-ער קאמיטעט האבען זיך אונטערגעשריבען.

אין דערמאנטען אקט איז אויך געקומען צום אויסדריק די פולע אנערקענונג מצד דעם ה' ראדאמסקי פאר'ן 15-קאמיטעט, וועלכען ער זאל קענען געלערענט דא אויפ'ן ארט און אב געשאצט זיין בעדייטענדע מיטיע אלס פערבינדונג'ס-שליח צווישען ראדאם — ניו-יארק.

אויפ'ן געזעגענונג'ס-באנקעט איז נאך אמאהל איבערגע'חזר'ט געווארען די אלע אינערליכע שטרייטיגקייטען, וואס זענען ענדליך אויסגעגלייכט געווארען און ה' ראדאמסקי האט אפעלירט, אז אין היגען קאמיטעט זאל געפיהרט ווערען א פרידליכע און הארמאנישע צוזאמענארבייט, וואס וועט זיך ממילא אברופען צום גינסטען ביי די ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא, וועלכע וועלן אויך אנערקענט ווערען צו אינטענסיווערע ארבייט לטובת זייער היים-שטאדט ראדאם. אויך מצד דעם 15-ער קאמיטעט איז אפעלירט געווארען צום ה' ראדאמסקי, אז ער זאל זיך פעראייניגען מיט'ן רעליעף-קאמיטעט אין ניו-יארק און לייסטען צוזאמען גוטע ארבייט.

ה' ראדאמסקי קומענדיג קיין ראדאם האט מיט זיך געבראכט 750 דאלאר, וועלכע ער האט צעטיילט צווישען די ראדאמער אינסטיטוציעס. ה' ראדאמסקי איז אויך אנ'אנגעזעהענער טוהער ביי די לאנדסלייט אין אמעריקא, וואו ער האט יאהרען-לאנג פיעל מיטגעהאלפען אין די געלד-זאמלונגען פאר ראדאם. טאקע דערפאר איז געקומען דער ספעציעלער אפעל פון 15-ער קאמיטעט, אז ער זאל זיך פעראייניגען מיטן רעליעף אין ניו-יארק.

עס איז געמאכט געווארען א פאטאגראפישע איפנאמע און נאך א הארציגען געזעגענען זיך, איז דער אבשידס-באנקעט געשלאסען געווארען דינסטאג שפעט ביינאכט.

שוין צו צוועלף יאהר איז ער געוועזן א מערדער.

נישט ווייט פון ראדאם איז דא א דארף, הייסט עס בודקי. אין זעלבען דארף פלעגט שטענדיג אויסברעכען קריגערייען צווישען די שכנים. אנומעלט געווען אזא מחלוקה'לע האט די שכנה זאפיא יאנאווסקא דערלאנגט מיט א שטעקען זיגם 16 יעהריגען מאריאן רידזשעווסקי, וועלכער האט צוריק געקנעפערט מיט א שטיין אין קאפ פון דער יאנאווסקא. דער שטיין האט איהר געשפאלטען דעם מוח-שארבען און אויפ'ן צווייטען טאג איז זי געשטארבען.

דער יונגער מערדער איז ארעסטירט געווארען און די כעג איז זיין פראצעס בעטראכט געווארען אין ראדאמער קרייז-געריכט.

אויפ'ן פראצעס איז מען געוואהר געווארען, אז רידזשעווסקי האט שוין צום צווייטען מאהל דער'הרג'עט א מענש. אלס-זייענדיג 12-יאהר האט ער ערמארדעט בעת א געשלעג זיינס א חבר און גאך דערפאר, וואס ער איז דעמאלט נאך גאר יונג געווען האט ער קיין פראצעס נישט געהאט.

דאס געריכט האט איהם פערארטיילט צוליב זיין מינדעריעהריגקייט, אויף איינבעסערונג'ס - הויז אהן אבלעגען די שטראף. אר.

פון האנדווערקער - פערבאנד ווויינסקא 1.

מיטוואך איז פארגעקומען א זיצונג פון אלע צעכען וואס זענען אנגעשלאסען אין האנדווערקער-פערבאנד אויף ווויינסקא 1. אויף דער זיצונג זענען ארומגערעדט געווארען פערשידענע ענינים אין צוזאמענהאנג מיט די נאהענטע קהלה-וואהלען. ס'איז בשלד געשאסען געווארען א וואהל-בלאנד און די פערזאמלטע זענען צונעטרעטען צו אינטענסיווע ארבייט אויס'ן וואהל-פראנט.

עס איז אויך בעהאנדעלט געווארען די פראגע וועגען א שליסען א טעכנישען בלאק צווישען דער ליסטע נומ. 3 פון האנדווערקער - פערבאנד און דער ליסטע נומ. 6 פון קצבים-פעראיין.

אויף חתונה-מלבושים פאר זיך און פאר דער כלה.

אויף זשעראמסקי 80 געפינט זיך דאס געשעפט פון יאן מראטשקאוויסקי, וועלכער איז א פערמעגליכער מענש. דאס געלד אבער וואס ער פערמאגט, אנשטאט אריינצולעגען אין א באנק, האט ער עס געהאלטען אין א פידעלקעלע.

מראטשקאווסקי האט אלס סובייעקט בעשעפטיגט א געוויסען עוגעניוש סאלעק, וועלכען ער האט שפעטער בעפרייט פון פאסטען. אין א געוויסע צייט ארום האט סאלעק געמאכט א "בעזוך" אין געשעפט פון זיין אלטען שאף, צוגעפאסט א שליסעל צו דעם פידעלקעלע און פון דארט ארויסגע'לקח'ענט 4000 גילדען בזומנים, 3700 אין וועקסלען און דערצו נאך — א גאלדן ויינגערל פאר 50 זל.

דער פויגעל, פערכאפענדיג אזא איצר האט געמאכט ויברח צו זיין כלה אין דארף נראבאט, וואו ער האט בעהאלטען דאס געלד אין א סטאדאלע. מ'האט איהם אבער געכאפט און דאס געלד אבגענומען. עס האט בלויז געפעהלט 300 גילדען, וועלכע ער האט אויסגעגעבען אויף מלבושים פאר זיך און פאר זיין כלה, גרייטענדיג זיך צו דער חתונה.

אין געריכט האט ער ערקלערט, אז ער האט גארנישט גענומען אזוי פיעל. ער האט געוואלט "נעמען" נאר א קליינע כומע אויף חתונה-הצטרכות'ען. ער האט א כלה און ער האט געוואלט מיט איהר חתונה האבען; נישט מעהר ס'האט זיך איהם "אריינגעגליטשט", נישט וויסענדיג, אזא שלל, וואס ער האט געוואלט וואס אנ'אמת צוריק אינטערוואַרפען, אבער שוין נישט בעוויזען דאס צו טוהן.

פאר זיין "סקראסנאשטש" האט חתן סאלעק געקריגען מצד דעם געריכט צושטייער "דרשה - געשאנק", נישט קיין סך, נאר צוויי יעהרליך מיט פערהענגען די שטראף אויף 3 יאהר, דערפאר, וואס ער האט זיך מורה געווען און איז נאך קיינמאהל נישט געווען בעשטראפט. אר.

אבקלאנגען פון די קוויפער געשעהענישען

פראצעס געגען רעד. הערץ אין שטאדט - געריכט.

היינט פרייטאג קומט פאר א פרעסע-פראצעס אין ראדאמער שטאט-געריכט אין שייכות מיט די קוויפער געשעהענישען אין יאהר 1935.

דעם 6 גרודזיען 1935 נאך די געשעהענישען אין קוויף איז געווען אבגעדריקט א לענגערער בעריכט "אין "ראדאמער-קעלצער לעבען". די צייטונג איז דאן קאנפיסקירט געווארען און געגען רעדאקטאר איז פערפיהרט געווארען א פראצעס, וועלכער איז שוין קיינמאהל בעטראכט געווארען. דער פראצעס איז דאן אבגעלעגט געווארען און היינט ווערט ער צום צווייטען מאל בעטראכט אין זעלבען געריכט.

רעד. הערץ ווערט בעשולדיקט לויטן ארט. 170 פון שטראף-קאדעקס, פאר פערשפרייטען פאלשע ידיעות, וואס קענען בעאונרוהיגען די עפנטליכקייט.

אַרבייטסלאָזע-דעלעגאַציע אין סטאַראָסטווא און מאַגיסטראַט.

אַ גרופּע פאַרזאַמעלטע אַרבייטסלאָזע פאַרן לאָקאַל פון דער עקספּאָזיטור פון „פאָנדוש פּראַצי" האָט זיך אָפּגעקלאַפּט אין דער סטאַראָסטוואָ וואו אַ דעלעגאַציע האָט פאַרגעשטעלט די שווערע סיטואַציע אין וועלכער ס׳געפינען זיך די אַרבייטסלאָזע.

פון דאָרט זענען די אַרבייטסלאָזע אַוועק צום מאַגיסטראַט. דאָ איז די דעלעגאַציע אויפגענומען געוואָרען פון פּרעזידענט גושטשעשנאַוואָסקי און וויצע-פּרעזידענט ראַדאָמסקי.

פּרעזידענט גושטשעשנאַוואָסקי האָט זיך געווענדעט טעלעפאָניש צום קעלצער וואָיעוואָדע ד״ר דושאַדאָש מער וועגן ער האָט פאָרגעשטעלט די געשפּאַנטע סיטואַציע, בעטענדיג דערביי אַנטקעגנצוקומען מיט הילף די ראַדאָמער אַרבייטסלאָזע.

דער וואָיעוואָדע האָט צוגעזאָגט צו בעטראַכטען דעם ענין און צו טוהן אַלץ בכדי צו בעזייטיגען די אַרבייטסלאָזע אויפן ראַדאָמער שטח.

Wytw. Wyrobów Cukierniczych

p. t. „Americanka"

L. Wajsbrodt Rynek 16.

מאַכט בעקאַנט דאָס ג. פּובליקום, אַז אין די פון ניי-יאָהר געעפענטע

צוקערניע און היגיענישע בעקעריי

רינעק 16 אין געהעלב רינעק 14

און אין דער יוד. צוקערניע „אַמעריקאַנקאַ" מיראַאוגוסטאַ 62

בעקומט מען יעדען טאָג פריש און פיין געבעקס צו ביליגע פּרייזען.

פאַרשידענע געשמאַקע טשאַסטעס פון דער פיינסטער קוואַליטעט צו 15 גר.

ס׳איז צו בעקומען שטענדיג פאַרטען מאַרציפּאַנאָווע פון 1.50 אָן

אַלץ ווערט אויסגעאַרבייט דורך אַ פאַכמאַן מיט אַ לאַנגיעהריגע פּראַקטיק.

אַלע מינים געבעקסען ווי לוקסען, בילקעלעך, משאַססעס, וואַפלעס, הער-באַמבּניקעס, טאָרטען, באַקאַלאַס דעסערטאָיע, לעקעך, פאַרשידענע קרעמען, מינדאַלאָווע אַרטיקלען און פּרייטאָג — חלות

עס ווערן אויך אָנגענומען בעשטעלונגען אויף שמחות, בעלער, קאָנצערטען שאָקאָלאַד פון פאַרשידענע פירמעס אין פּריכטען צו ביליגע פּרייזען.

POLECA:

Lustra

Szkła szlifowane

Szyby

SZYBOSZLIF
RADOM
Żeromskiego 20

Telefon 23-20

Gelateria Italiana

M. Chiamulera S-ka

w Radomiu, Żeromskiego 18

poleca doskonałe lody
w różnych gatunkach

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół
to

kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne

Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskim Towarzystwie Elektrycznym
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

ראדאמער קאמארניק פערארטיילט אויף א יאהר תפיסה.

דינסטאָג איז דורכן היגען קרייז-געריכט בעהאַנדעלט געוואָרען דער פּראָצעס פון געוועזענעם ראַדאָמער קאָמאָרניק יוזעף קאָנקאָלעווסקי.

קאָנקאָלעווסקי איז בעשולדיקט געוועזען, אַז אין דער צייט, פון 1933 ביז 1936 האָט ער אַלס ראַדאָמער קאָמאָרניק: 1) פאַרהאַלטען פאַרשידענע סומעס פון 4 טאָג ביז 3 יאָהר, וועלכע ער האָט בעדאַרפט אויסצאָהלען פאַרשידענע מענשען, 2) געפעלשט די דאַטעס פון בעקומען די סומעס, וועלכע ער האָט בעדאַרפט באַלד אויסצאָהלען. אַזוי צום ביישפּיל, ווען ער האָט אין מערץ 1935 בעקומען 600 גילדען באַלד אויסצוצאָהלען די מאַהגער, האָט ער די סומע איינגעשריבען אין זיינע ביכער נאָך עטליכע מאָנאַטען און דאַן צוגעמערטען אויסציצאָהלען די מענשען, צו וועלכע דאָס געלד האָט געהערט.

דער דריטער פּונקט פון דער בעשולדיגונג איז, אַז קאָנקאָלעווסקי האָט אַליין צעטיילט צווישען די בעל-חובות דאָס בעקומענע געלד און דאָס האָט גאָר געהערט צו דער קאָמפּעטענץ פון שטאָט-געריכט.

יוזעף קאָנקאָלעווסקי ערקלערט, אַז ער האָט איבערגענומען די קאַנצעלאַריע פון קאָמאָרניק סטופּניצקי מיט חובות איבער 4000 גילדען, וואָס ער האָט געמוזט אויסגלייכען און דעריבער האָט ער אַזוי געהאַנדעלט.

צום פּראָצעס זענען אַרויסגערופען געוואָרען 13 עדות, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפונען ריכטער פון קרייז און שטאָט-געריכט אין ראַדאָם, ווי אויך קאָמאָרניקעס און געריכט׳ס-בעאַמטע.

דאָס עדות זאָגען איז אויסגעפאַלען בעלאַסטענד פאַרן בעשולדיקטען.

דאָס געריכט האָט קאָנקאָלעווסקי פאַר-אורטיילט אויף 1 יאָהר תפיסה, אויף 300 זל. שטראָף און אויף פאַרלירען די בירגערליכע רעכט אויף 3 יאָהר.

די תפיסה-שטראָף איז איהם אָפּגעלעגט געוואָרען אויף 2 יאָהר. אַר.

געשאפען א פאטראנאט ביים „ארט".

קאָמוניקאַט.

ביי דער געזעלשאַפט „אָרט" אין ראַדאָם איז געשאַפען געוואָרען אַ פּאַט-ראָנאַט, אין וועלכען ס׳געהען אַריין פאָרשטעהער פון אַלע אָרגאַניזאַציעס.

דער פּאַטראָנאַט האָט פון זיך אויסגע-טיילט אַ עקזעקוטיווע פון 7 פּערזאָהן.

צום אָנהויב פון דער אַקטיוו האָט פּרוי בלימה ראָטענבערג געשאָנקען 100 זל.

סימולירט א רויב אנפאל.

אַ געוויסער יאָסעל צוקער פון פּשיטיק האָט זיך געווענדעט צו דער פּאָליציי און געמאָלדען, אַז אויפן וועג קיין ראַדאָם, אין דער געגענד פון פּושעבור, איז ער בעפאַלען געוואָרען דורך דריי פאַרשווינען, וועלכע האָבען ביי איהם צוגערויבט 1405 זל.

די פּאָליצייאישע אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט, אַז ס׳איז נישט געווען קיין אָנפאַל. נאָר צוקער האָט דאָס אויסגעטראַכט, בכדי צו ציהען דערפון מאַטעריעלע נוצען.

צוקער וועט האָבען אַ פּראָצעס פאַר פאַלש אינפאָרמירען דער פּאָליציי.

LEKARZE-DENTYŚCI

J. i L. Berkowiczowie

przeprowadzili się

na ul. Żeromskiego 22 tel. 27-26

i przyjmują 10—1 4—7

Kino ADRIA

Do niedzieli dnia 15 maja r. b.

Wspaniały podwójny program

Potężny dramat sumienia ludzkiego

„WINOWAJCA"

w rol. gł. Pierre Blanchar

2

Wiedeńska komedia muzyczna p. t.

„NARZECZONA z PRZYPADKU"

W rol. gł. Gusti Huber, Hans Moser, Theo Lingen

Kino ADRIA

שבת דעם 14 1 און 3 אַז
זונטאָג דעם 15 1 און 3 אז.

פריהמאָרגען - פילמען

Piękny polski film p: t.

„KRÓLOWA PRZEDMIEŚCIA"

W rol. gł. Grossówna, Zabczyński, Sielański Nad program: Dodatki

דאס לעבען אין קעלץ.

אַנאָנימע טויט-דראָהונג פאַר א יוד. פאַמיליע.

דער איינזאווינער אין סקאַלאַ (קעלצער וואָיעוו.) יצחק קאַלאַטאַטש האָט געמאָלדען דער פאָליציי דאָס ער האָט דערהאַלטען אַן׳אַנאָנימען בריוו מיט א טויט-דראָהונג פאַר דער פאַמיליע דאָס אויב ער וועט נישט געבען 300 זל. פאַר א געהיימער באַנדע. אין אַנגע-וויזענעם טאָג האָט זיך צו קלאַטאַטש׳ן געוואַנדען דער אָרטיגער 12 יעהריגער סטאַניסלאַוו נאַטקאַניעץ פערלאַנגענדיג געלד. ביים פערהער האָט ער זיך מודה געווען, אַז דאָס שליחות האָט איהם גע-הייסען אויספיהרען אַן׳אונבעקאַנטער מענש, וואָס האָט איהם געגעבען 30 גר. פאַר׳ן וועג. די פאָליציי האָט די באַנדע פערהאַלטען. זיי זענען די אָרטיגע איינ-וואוינער: דער 17-יעהריגער סטאַניסלאַוו באַרטאַן, 19-יעהריגער ראָמאַן יאַנעלסקי

אין דער 20 יעהריגער וולאַדיסלאַוו באַ-ראַן. ביי דער אויספאָרשונג האָבען זיי זיך מודה געווען דאָס זיי האָבען דאָס געטוהן צוליב נויט.

אימפּאָזאַנטע יובּילעאום - פייערונג.

היינטיגע וואָך איז אין זאַהל פון טעאַטער „פּאָלסקי" פאָרגעקומען דער פייערליכער 20 יעהריגער יובּילעאום פון דער י.ד. גימנאַזיע. מיט א רעדע וועגן דער באַדייטונג פון דער פייערונג און גלייכצייטיג געשיכטליכען איבערבליק איז אַרויסגעטרעטען ד״ר מ. פעלץ. דאַן איז פאָרגעקומען א פאָרשטעלונג, פון רעזשיסירט, דורך ה׳ יואל קאַוואַנאַקאַ (לעדוש) אויסגעפיהרט דורך די שילער פון דער גימנאַזיע. אויך האָט די לייי-טונג אַרויסגעגעבען אַן׳איינמאָהליגע יו-בּילעאום-אויסגאַבע אין פּויליש, מיט אַרטיקלען פון די שילער. אין אַלגעמיין זענען די פייערונגען דורך דער יודישער באַפעלקערונג, נאָכגעפאָלגט געוואָרען מיט א באַזונדערען אינטערעס. מיר פון אונזער זייט, ווינשען ביי דער געלעגענהייט, דער גימנאַזיום-לייטונג ערפאָלג, אין איהר נוצליכע קולטורעלע אַרבייט, ביי א בעסערע מיטהילף פון דער יודישער געזעלשאַפט.

פייערליכע טרויער - הזכרה.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט וואָס נעכ-טען דאָנערשטאָג דעם 12-טען איז אויס-געפאַלען די 3 טע יאָהרצייט פון ערשטען מאַרשאַל יוזעף פּילסודסקי, איז אין שטאָדטישער שוהל פאָרגעקומען א פיי-ערליכע הזכרה. נאָכ׳ן אָפּריכטען די תּפילה פון חזן גורניצקי, זענען געהאַל-טען געוואָרען ענטשפּרעכענדע רעדעס.

קעלצער אודיציע אין ראַדיאָ.

היינטיגען מאָנטאָג, צווישען 11.40 איז מיט א רעפּערטואַר פון קעלצער האַנדווערקערטום, אַרויסגעטרעטען אין פּויליש: ראַדיאָ, דער רעדאַקטאָר פון היגען „עקספּרעס טאַרגאָווי" ה׳ סט. זשי-טאָמירסקי.

אַנהויב פון די מינדליכע מאַטורע-עגזאַמענס.

מאָנטאָג דעם 16-טען ה. מ. הויבען זיך אָן אין גימנאַזיום פון פרוי שוימאַנאָ-מאַנדאָ, מינדליכע מאַטורע-עגזאַמענס.

א שלימזלדיגער גנב פּרובּירט... ס׳מזל.

דער קלאַבוצקער איינוואוינער זיגמונט סיטקיעוויטש, קומענדיג געשעפטליך קיין קעלץ, האָט באַמערקט דערוויייל א דריי-מאָל אין וואָקזאַל - פּ;טשעקאַלניע. אין מיטען בעסטען שלאָפען האָט ער דער-פיהלט א פרעמדע האַנד אין דער קע-שענע. דאָס איז געווען דער „בעל-מלא-כה" אַנטאָני אליביעץ (וואָשעסיסלאַוו 19) וועלכער איז פערהאַלטען געוואָרען.

וואַיעוואָדע - אינספּעקציע.

דער אָרטיגער וואַיעוואָדע ה׳ ד״ר וול. דזיאַדאָש איז אַרויסגעפאָהרען אויף אַן׳אינספּעקציע אין סאַנדאָמירער פּאָוויאַט אין באַגלייטונג פון לייטער פון היגען נאַטשעלניק, פון דעם פּאָליטישען גע-זעלשאַפטליכ׳ן רעפעראַט ביי דער וואָ-יעוואָדזטווע, ה׳ קראַקאָוויאַן.

סעלץ וועט אויך האָבען, א שוואַרצע ליסטע.

דער אָרטיגער וויניגער-הילפס-קאָמי-טעט איז לויט׳ן מוסטער פון אַנדערע שטעדט, צוגעטרעטען צו פערעפענטליכען א שוואַרצע ליסטע פון די פּערזאָנען, וואָס האָבען נישט ערפילט זייער בירגערליכען חוב. אין צוזאַמענהאַנג דער-מיט האָט זיך דער קאָמיטעט געוואַנדען צו די אָרטיגע איינוואוינער, וואָס האָבען נישט באַצאָהלט די „פּאָמאָץ-זשימאָווע". אין געגענזאַץ, וועט נאָך 15-טען ה. מ. א שוואַרצע ליסטע פערעפענטליכט ווערען

פּאַסירונגען אין פּאַרפּאַלען

פרוי מאַריאַ האַניביק (שיענקעוויטשאַ 72) האָט געמאָלדען דער פּאָליציי דאָס זייענדיג אין דער יאַטקע פון חיים ביאַלאָבראָדאַ (באָזאַר-פּלאַץ) האָט זי פערלאָרען א בייטעלע מיט געלד און פערשידענע וויכטיגע דאָקומענטען. צוריקקומענדיג אין דער יאַטקע איז שוין דאָס אַלעס געווען פערלאָרען.

אויף שיענקעוויטשאַ 36, איז פּלוצ-לינג געשטאָרבען די 19-יעהריגע חיה יאַקובאָוויטש.

Zakład rowerowy
D. Barwiner
Kielce, ul Planty 13

przyjmuje
do srebrzenia
— wszystkich —
zastaw stołowych,
i do niklowania

א.העפליכע צדקה-נעמער

אין דער צוקערניע פון פרוי גוזיו איז אַריינגעקומען אַן׳אונבעקאַנטע קריס-טין, פערלאַנגענדיג צדקה. ווען זי האָט נישט באַקומען, האָט זי אויסגעהאַקט א שויב.

Kochanemu koledze Abramowi Czarnemu
z intencji Jego zaręczyn
z p. Felą Genendelman (Katowice)
najserdeczniejsze życzenie
Kielce
składa
Leon Silberman.

א האַרציגען מז״ט, ווינשען מיר
דעם ה׳ ברוך מרדכי סלאָוואַטיצקי,
צו דער פערלאָבונג פון זייער זוהן
יעקב חיים נ״י מיט פר״ל טישה גאָלדפאַרב (סלאָנים)
פערוו. פון „בית זקנים" אין קעלץ

פיל גליק און פרייד ווינשען מיר
דעם ה׳ יצחק טשאַרני און פאַמיליע
צו דער פערלאָבונג פון זייער זוהן
אבּרהם מיט פר״ל פעלאַ גענענדעלמאַן (קאַטאָוויץ)
ברוך מרדכי סלאָוואַטיצקי און פאַמיליע.

מיר באַטייליגען זיך אין טרויער פון אונזער ג׳ פערוואַלטונג׳ס - מיטגליד
קאָפּיל מאָשענבערג,
צוליב׳ן טויט פון זיין
מוטער
אין אייער באַזעלשאַפטליכע אַרבייט זאָלט איהר א טרייסט געפינען
פערוואַלטונג פון קאַמאַשען - מאַכער - צעך
אין קעלץ.

א טיפען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
דעם ה׳ אבּרהם גאָלדשלעגער צוליבּן טויט פון זיין
פאַטער
זייט געטרייסט!
פערוו. פון קאַמאַשענמאַכער-צעך אין קעלץ

Pani J. MINSKIEJ
z powodu Jej Ojca B. P.
L. KARPA
wyrazy głębokiego współczucia
Kielce
składa
Hela Zajączkowska.

א האַרבּע שאלה...

עס האָט דערציילט א מעשהלע. א מעשהלע וועגען א באַקאַנטען שטאָט גנב, יעקעלע לקח.

יעקעלע האָט שוין געהאַט בע׳גנב׳עט דאָס גאַנצע שטעטל. נישטאָ איינער, וואָס יעקעלע האָט איהם נישט „באַאַר-ביים". נאָר איינעם, דעם רב, האָט ער נאָך נישט באַזוכט. איז ווען מאַכט ער דאָס שטיקל אַרביים — פרייטאָג צו נאַכט. ער האָט זיך פרייטאָג צו נאַכט אַריינגעכאַפּט צום רב, און גענומען האָט עס האָט זיך לאָזען.

געזאָגט און געטון. אָבער ווי אַזוי קומט מען אַריין צום רב ביינאַכט אויס-ברעכען די טיר, איז נישט קיין עסק. די הויז-מענשען קענען זיך איבערוועקען, און וואָס פאַרא פּנים וועט ער, יעקעלע האָבען? אַז עס ער דאָך זיין פּאַרשיט. טאָ וואָס טוט ער? גיט ער זיך אַן עצה. ער לאָזט זיך אַראָפּ דורכן קוימען.

שפּעט ביינאַכט קריכט יעקעלע אַרויס פון קוימען, קוקט זיך אַרום אין אַלע זייטען, נעמט זיך צו דער אַרביים, פּוצים גיט ער א קוק, און עס ווערט איהם פינסטער פאַר די אויגען — דער רב זיצט ביים טיש און לערנט.

דער רב זעהט יעקעלע אַן אייגגע-ריסענען איבער די אויגען פרייטאָג צו נאַכט ביי איהם אין שטוב, פרעגט ער איהם:

— יעקעל, דו דאָ? און וואָס טוסט אַזוי שפּעט ביינאַכט און פרייטאָג צו נאַכט דערצו, און וואָס ביזט דו אַזוי איינגעריסען?

— רבי... רבי... איך בין געקומען פרעגען א שאלה.

— א שאלה? איצט, פרייטאָג צו נאַכט? און וואָס טוסט אַזוי שפּעט?

— רבי... איך האָב אייך געוואָלט פרעגען א האַרבּע שאלה.

— א האַרבּע שאלה? וואָס פאַר א שאלה האָסטו, יעקעל?

— איך האָב אייך, רבי, געוואָלט פרעגען א שאלה: ווי אַזוי קום איך אַרויס פון דאַנען?

ווען וואָס דערציילען מיר איצט דאָס מעשהלע? דאָס דערציילען מיר וועגען דעם יאַפּאַנישען אויסערן-מיניס-טער היראטאַ. ער זוכט איצט א וועג ווי אַזוי א סוף צו מאַכען צו דער מלחמה מיט די כינעזער, וועלכע דערציילען איצט די יאַפּאַנער די מעשה פון שוויי-גער. ער, היראטאַ פרעגט איצט יעקע-לעס שאלה;

— רבּותי — זאָגט ער אויף א פּרעס-קאָנפערענץ - איך בין אַריין דורך דעם קוימען, איינגעריסען זיך אי-בער די אויערען. אָבער ווי אַזוי קומט מען אַרויס פון דאַנען?...

אַב—נעק.

KINO APOLLO

פרייטאג שבת 1 און 3 או. זונטאג 12 און 2 או.

WRZOS

W ROLI GŁOWNEJ

ST. ANGEL-ANGELÓWNA

Od poniedziałku b. m.

פערדאפעלטער פראָגראם

z Marleną Dietrych

(1 ESKAPADA

אלס צווייטער פילם

DROGA w NIEZNANE

ביז זונטאג איינשליסליך!

א פערדאפעלטער פראָגראם

KAPITAN TAYLOR

W rol. gł. Gary Gopper

אלס צווייטער פילם

Królowa Tańca

אין די הויפט-ראָל די פענאָמענאַלע טענצערין

ELEANOR POWELL

KINO APOLLO

אויפ'ן חזנים=פראָנט — נישטאָ קיין נייעס.

שטיל ביי די ווילנער, שטיל ביי די ראַוונער.

נאָך דעם גאַנצען קאַמף אַרום די חזנים איז איינגעטרעטן א שטיל-שטאַנד. צי דער קאַמף איז טאַקי ליקווידירט געוואָרען, אָדער דאָס איז בלויז אַ הפסקה, אַ מין אָטעם-פויזע — דאָס איז פאָרלויפיג נישט באַוויסט. דערווייל האָבען זיך ביידע פּאַרטייען צעראַנגירט אין אַבגעזונדערטע צדדים און עס מאַכט דעם איינדרוק, ווי די פראַגע חזנות וואָלט אַראָפּגענומען געוואָרען פון טיש און איז נישט מעהר אַקטועל.

די חזנים, אַזוי דער ראַוונער און אַזוי דער ווילנער, האָבען ביידע פאַרלאָזט ראַדאָם און זענען געפאָהרען אַהיים יעדער אין זיין שטאָדט, מיטפיהרענדיג גוטע ערינערונגען יעדער פון זיינע פּאַרטייען און איבערגעגעבענע פאַרעהרער.

ראַדאָם האָט איבערגעלעבט אַ שטורעם פון ערב פסח אָן. די שטאָדט האָט זיך געשפּאָלטען אויף צוויי לאַגערן און איינער געגען צווייטען איז געשטאַנען געהאַקט מיט כלי-זיין פון עולם הניגון. מ'האָט דאָ געהאַט צו זינגען און צו זאָגען און מ'האָט זיך טאַקע אַריינגעזאָגט אויך... מענשען זענען זיך געוואָרען שונאים און אפילו איינענע און נאָהנטע האָבען זיך געקריגט און אַרומגעריסען.

מיט איין וואָרט, ס'איז געווען אַ מלחמה לשם שמים. ראַדאָמער יודען האָבען געוואָלט אַזאַ שליח-ציבור אין שוהל, אַז די תפילות זאָלען דערהויבען ווערען און גלייך אַרויפגעהן אין הימעל אַריין תחת כסא הכבוד. איינער האָט געוואָלט, דער חזן זאָל איהם גליטשען די נשמה און דערקוויקען דאָס האַרץ. אַ צווייטער האָט געוואָלט טרעליש און רק טרעליש, אַז ס'זאָל איהם צובריכען ס'האַרץ און דערוועקען צו אַ הרהור תשובה. אַ דריטער האָט געוואָלט אַ שרעק לאָזען און אַ פערטער האָט געוואָלט אַ שטימע, אַ שאגת-ארי, אַז די ווענט זאָלען ציטערען.

אַלע האָבען געוואָלט און פון אַלץ איז פאָרלויפיג גאָרנישט געוואָרען. יאָ איין זאַך איז געבליבען. ערב יום כפור וועלען אַ סך ראַדאָמער יודען זיך מוזען איבערבעטען און מוחל זיין זיך די זינד בין אדם לחברו, פאַר די בעלי-דינונגען און זלזולים, וואָס זענען אַרויסגעקומען פון חזנים-קאַמף.

און פאַרוואָס איז טאַקע געוואָרען אויס קאַמף? ווי אַזוי איז עס געשעהן, וואָס פון אַזאַ געהויבענע שטימונג ביי יעדען איינעם צד, פון אַזאַ באַגייסטערונג און פערכאַפּטקייט, איז פּלוצלינג געקומען צו אַזאַ אַפּאַטיע און גלייכגילטיגקייט?

אויף די האַרבע קשיא איז דאָ איין ענטפער — כסף. די גמינע האָט זיך געהייסען באַצאָהלען פאַרן ווילנער פאַסטען 2500 און דאָס געלד זאָל באַקומען דער עלטער חזן יאָפע אַלס ענטשעדיגונג פאַר זיין פאַרלאָזען דעם עמוד, וועלכען ער האָט יאָהרען לאַנג געטריי געדינט.

און אַסך דאָ זענען ביידע צדדים, די ווילנער מיט די ראַוונער געבליבען שטעהן, דאָ האָבען זיי געלאָזט ס'גע-וועהר און אויפגעהערט די „אָפּאָזיציע" איינער געגען צווייטען.

געלד איז אַ דבר-אחר. אַז ס'האַלט ביי מעות איז שוין עפּעס אַנדערש. דאָ פאַלט די היץ און מ'ווערט קאַלט פון ניכטער. די ראַוונער, הערט מען, דערווייסענדיג זיך דערפון, אַז כסף האָט עפּעס וואָס צו זאָגען, האָבען תיכף רעזיגנירט. ווייל האַלטען נישט דערפון און זענען מעהר נוטה צו אַ פּלעביסציט. די ווילנער האָבען אָנגעהויבען יאָ אינטערהאַנדלען און באַשטאַנען צו געבען 1000 זלאָטעס און 500 זל. האָט זיך געוואָלט מתחייב זיין חזן ראַנטאַל אַליין, באַטען, אַז מ'זאָל איהם אַבשלאָגען 50 זל. פון דער מאָנאַטליכער פּענסיע אויף אַ געוויסע צייט. צוזאַמען וואָלט אַלזאָ געווען אַ סומע פון 1500 זל. אבער דאָס וואָלט געגאַנגען אַלס קאָמפּענסאַציע פאַר'ן חזן יאָפע.

ווייזט אָבער אויס, אַז אויך פון דעם איז גאָרנישט געוואָרען, ווייל חזן ראַנטאַל איז היינטיגע וואָך אוועקגעפאָהרען און ביי די ווילנער איז אויך שטיל געוואָרען.

מיר שטעלען נאָך נישט פעסט, אַז אַזוי בלייבט עס. סיורפּריזען זענען נישט אויסגעשלאָסען און אפשר איז דאָס אַ שטילקייט פאַר אַ נייעם שטורעם, אָדער די ווילנער וועלען נאָך עפּעס דערלענגען און אויספירזירען די גמינע. מיר באַשרייבען בלויז דאָס, ווי אַזוי ס'זעהט יעצט אויס.

צום סוף בלייבט נאָך צו צוגעבען דאָס, צי די גמינע וויל זיך בכלל נישט אַרויסציהען פון גאַנצען עסק, וועלענדיג דעם ענין חזנות איבערלאָזען פאַר איהרע נאָכפאָלגער, וואָס געהען יעצט איינגעהן אין וויבאָרסקי 9. אויב די השערה זאָל האָבען אַ גרונד, איז ווידער ווידערשפּרעכליך, צי וואָס די גמינע האָט זיך לכתחילה אַנגאַזשירט אין חזנים-קאָנקורס.

פערשרייבט זיך אלס מיטגליד אין דער געזעלשאַפט „אָרט"

דאָס אונפערגלייכליכע מיט זיינע פאָר-שריפטען ביכעלע פון ד"ר אַ. אָעטקער אי. נ. אַ. גוטע ווירטין באַקט אַליין" איז צו באַקומען אין אַלע קאָלאָניאַל-געשעפטען און בוכהאַנדלונגען. די פּרייז איז פערקלענערט אויף 30 גראָשען. דאָס ביכעלע איז נישט צום אַבשאַצען, איבערהויפּט אין יום טוב צייט, מיט זיינע פאָרשריפטען צום באַקען.

SKROMNIE i SOLIDNIE BEZ KRZYKU i ALARMU
DAJEMY NAPRAWDĘ NOŻYKI W NAJWYŻSZYM GATUNKU.

פאַלק'ס - זינגער מאַקס לעוו איז ראַדאָם.

ס'ווייסט יעצט ביי אונז אין שטאָדט דער באַוואוסטער פאַלקס-זינגער פון העברעאישע און יודישע לידער ה' מאַקס לעוו.

ה' לעוו איז אַרויסגעטרעטען מיט גרויסען ערפאָלג אויף אַ רייהע קאָנצערטען אין אַזעלכע גרויסע שטעט ווי וואַרשא, קראָקא, לעמבערג, ביאַליסטאָק א. ז. וו. באַגייסטערענדיג דאָס פּובליקום מיט זיין האַרציגען זינגען די שענסטע לידער — שאַפונגען פון די נייעסטע העברעאישע און יודישע דיכטונגען.

מאָרגען שבת צו-נאַכט'ס טרעט אויף ה' לעוו מיט אַ רייכען קאָנצערט אין לאָקאַל פון די אַלגעמיינע ציוניסטען (וועלט-פאַרבאַנד) טראַוגוטא 55.

אין פּראָגראַם: לירישע לידער, חסידישע נגונים, פאָלק'ס-הומאָר, פּאַראָדיעס און העברעאישע ארץ-ישראל-לידער.

ס'איז צו האָפען, אַז אונזערע אָמאַטאָרען פון מוזיק וועלען אַלע קומען אויפ'ן קאָנצערט.

(אכטונג קעליץ! אין אַלע רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע-ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגען מיט אונזער מיטאַרבייטער ה. ביינוואַל

שריפטליך קען מען זיך ווענדען: Red. „Radomer-Kielcer-Leben" Kielce, ul. Warszawska 2.

(TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr. | 1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

(אַבאָנאַמענטס פּרייז: פאַר אַ חודש אין פּוילען 1 זלאָט. אין פראַנקרייך, בעלגיען 4 פראַנק. אין אַנדערע לענדער 30 סענט.

Redaktor CH. M. HERC — tel. 15-18 טעל. — Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom, Szwarlikowska 20